

**Istraživanje o
stanju, potrebama i
mogućnostima za
poboljšanje
položaja seoske
žene**

Tuzla, april 2012.

Izdavač:

Udruženje VESTA

Naziv:

Istraživanje o stanju, potrebama i mogućnostima za poboljšanje položaja seoske žene

Priredile:

Indira Prljača i Amra Selesković, Udruženje VESTA

Recenzent:

Mr. sc. Asim Pandžić, Univerzitet u Tuzli

Tuzla: 2012. godina

Istraživanje je provedeno okviru projekta „Socio-ekonomsko jačanje položaja seoske žene kroz aktivno učešće u lokalnim razvojnim planovima“.

“Ovaj projekat je podržan od strane Američke ambasade u Sarajevu. Stavovi, zaključci i mišljenja iznesena u ovom materijalu ne održavaju nužno stav State Departmenta nego isključivo autora.”

SADRŽAJ

1. UVOD	3
2. EMPIRIJSKI REZULTATI ISTRAŽIVANJA	3
2.1. Starosna dob ispitanica.....	4
2.2. Formalno obrazovanje ispitanica.....	5
2.3. Stavovi ispitanica o vrednovanju uloge žene na selu	6
2.4. Ocjena pristupa koji žena na selu ima prema različitim institucijama	7
2.5. Kvalitet lokalne infrastrukture.....	8
2.6. Učešće žena u upravljačkim strukturama mjesnih zajednica	9
2.7. Učešće žena u razvoju privrednih i poljoprivrednih planova i politika razvoja.....	10
2.8. Saznanja o posebnim programima podrške	11
2.9. Stavovi ispitanica u odnosu na odgovarajući i zadovoljavajući ekonomski položaj	12
2.10. Stavovi ispitanica o mogućnostima boljeg ekonomskog položaja žena na selu	13
2.11. Stavovi ispitanica u odnosu na kvalitet života na selu	14
2.12. Mogućnost izbora između života u selu ili u gradu	15
2.13. Stavovi ispitanica po pitanju donošenja odluka u porodici.....	16
2.14. Ocjena postojanja zadovoljavajućeg nivoa znanja u oblasti brige i zaštite zdravlja	17
2.15. Stavovi ispitanica o potrebi za dodatnim informacijama i edukacijom.....	18
2.16. Stavovi ispitanica o postojanju nasilja nad ženama	19
2.17. Nasilje u porodici i mjere koje treba poduzeti.....	20
2.18. Saznanja o postojanju nekih od oblika udruživanja žena u lokalnoj zajednici	21
2.19. Spremnost ispitanica da se uključe u rad udruženja	22
2.20. Spremnost za učešće u organizovanoj edukaciji usmjerenoj na ekonomsko osnaživanje.....	23
3. ANALIZA REZULTATA RADIONICA SA SEOSKIM ŽENAMA	24
3.1. Sažetak rezultata informativnih radionica i diskusija.....	24
3.2. Ekonomski aspekti problema	24
3.3. Društveni aspekti problema.....	25
3.4. Prijedlozi za akcije.....	26
4. ZAKLJUČAK	28
DODACI	29
DODATAK 1. PREGLED LOKACIJA NA KOJIM JE ISTRAŽIVANJE PROVEDENO	30
DODATAK 2. PRIKAZ PO LOKACIJAMA.....	32
DODATAK 3. ANKETNI LIST.....	52
DODATAK 4. PREGLED STAVOVA PREDSTAVNICA ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA (OCD) I STRUČNJAKINJA U OBLASTI POLJOPRIVREDE I RURALNOG RAZVOJA.....	526
DODATAK 5. FOTOGRAFIJE SA RADIONICA I PROCESA ANKETIRANJA UČESNICA.....	58

1. UVOD

Ključni akter od kojeg zavisi opstanak, oživljavanje sela i ruralni razvoj u cijelini je žena, zbog čega u afirmaciji značaja sela i kvaliteta života na selu, žena mora imati centralno mjesto.

Brojni su zakoni, konvencije i povelje koje tretiraju ovu problematiku, a poseban član 14. UN CEDAW Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena se upravo odnosi na unapređenje položaja žena na selu. BiH je kao potpisnica ove Konvencije u obavezi da radi na unaprjeđenju socio-ekonomske situacije za žene na selu, njihovog pristupa resursima, tržištu i informacijama, te pristupa osnovnoj infrastrukturi i javnim uslugama.

Udruženje **VESTA** iz Tuzle predstavlja istraživanje o stanju, potrebama i mogućnostima za poboljšanje položaja seoske žene koje je provedeno u okviru projekta „Socio-ekonomsko jačanje položaja seoske žene kroz aktivno učešće u lokalnim razvojnim planovima“.

Ovaj projekat je jedan u nizu programskih intervencija kojim Udruženje doprinosi jačanju uloge civilnog društva u promociji ljudskih prava i demokratskih reformi u BiH u segmentu rodne ravnopravnosti i osnaženja uloge žene u društvu. Projekat se realizuje uz podršku Specijalnog fonda Američke vlade usmjerenog na jačanje pozicije žene, Američke ambasade u Bosni i Hercegovini.

VESTA svoje aktivnosti već dugi niz godina usmjerava prema ženama, a poseban fokus u narednom periodu će imati upravo seoska žena. Iako žene ponajviše doprinose ruralnom razvoju u cjelini, njihov položaj i problemi sa kojima se suočavaju, od osnovnih životnih potreba pa do dugoročnih interesa u okviru sveukupnog razvoja, ostaju na marginama agendi u procesima i politikama, od državnog, entitetskog, do lokalnog nivoa.

Istraživanje provedeno u okviru ovog projekta je apel vladinim institucijama da sistematski pristupe eliminaciji ograničenja i stereotipa na kojima se temelje nejednakosti u pogledu uloge, statusa i položaja žene na selu u političkom, socio-ekonomskom i kulturnom smislu, ali i svim drugim akterima razvoja poziv da svoje akcije usmjere prema ruralnim zajednicama sa posebnim fokusom na instrumente podrške seoskoj ženi.

Istraživanja koje udruženje Vesta predstavlja se temelji na provedenim anketama i radionicama sa ukupno 450 žena sa područja 17 općina u 37 seoskih mjesnih zajednica u Federaciji BiH. Ankete i radionice u ciljanim područjima su realizirane u saradnji sa predstavnicama organizacija civilnog društva i nezavisnim stručnjakinjama. Istraživanje je strukturirano od dva dijela od kojih je jedan baziran na anketnim upitnicima koji su popunjeni od strane 450 ispitanica iz seoskih sredina obuhvaćenih ispitivanjem i radionicama koje su provele voditeljice po usvojenom participativnom metodološkom pristupu temeljenom na identifikaciji ključnih društvenih i ekonomskih faktora, koji predstavljaju problem seoske žene i prijedlozima akcija koje su rezimirane po osnovu pojedinačnih 15 radionica/fokus grupa provedenih u seoskim zajednicama.

2. EMPIRIJSKI REZULTATI ISTRAŽIVANJA

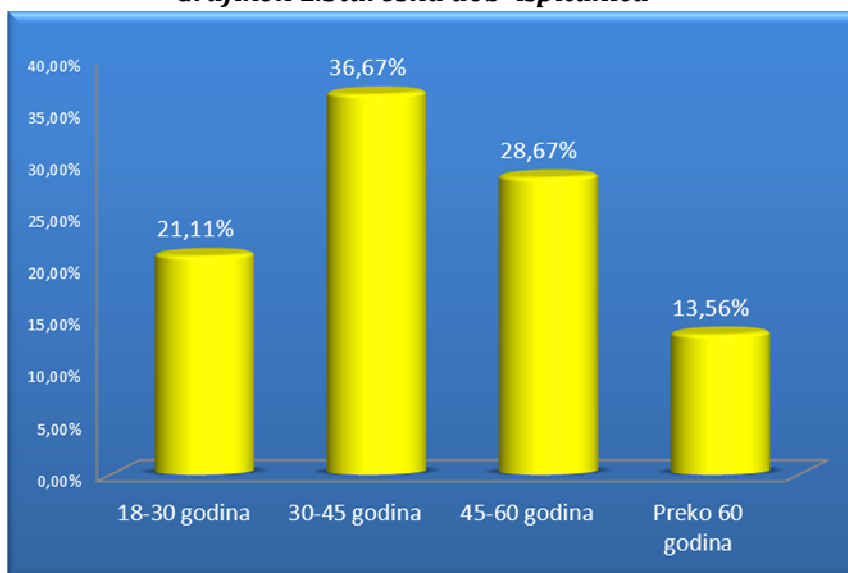
2.1. Starosna dob ispitanica

Rezultati istraživanja u odnosu na *starosnu dob* ispitanica (Tabela 1) pokazuju da je od ukupnog broja ispitanica njih 95 (21,11%) u starosnoj dobi od 18 – 30 godina. Broj ispitanica u dobi od 30 – 45 godina iznosio je 165 (36,67%), dok je broj ispitanica u dobi od 45 – 60 godina iznosio 129 (28,67%) i iznad 60 godina 61 (13,56%).

Tabela 1. Starosna dob ispitanica

Odgovor	Frekvencija	Procenti
18-30 godina	95	21,11%
30-45 godina	165	36,67%
45-60 godina	129	28,67%
Over 60 godina	61	13,56%
TOTAL	450	100%

Grafikon 1. Starosna dob ispitanica

Na osnovu dobijenih rezultata u odnosu na starost ispitanica može se konstatirati da čak 57,78 % od ukupnog broja ispitanica čine žene u dobi od 18-45 godina, što je svakako jedno od značajnih obilježja stavova dobijenih u ovom istraživanju.

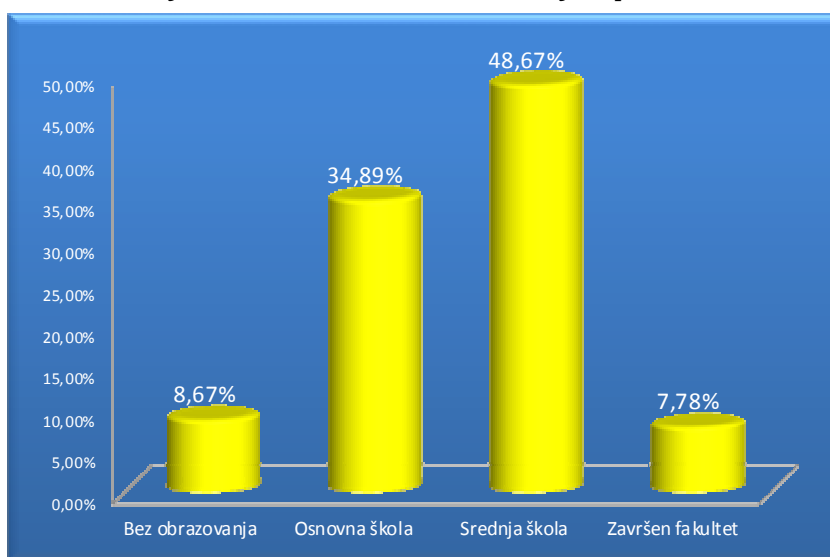
2.2. Formalno obrazovanje ispitanica

Prema rezultatima istraživanja u odnosu na formalno obrazovanje (Tabela 2) ispitanice koje nemaju nikakvo obrazovanje čine 8,67% (39), ispitanice koje imaju završenu samo osnovnu školu čine 34,89% (157) ukupnog uzorka. Sa završenom srednjom školom je 48,67% (219) i sa stečenom univerzitetskom diplomom je njih 7,78% (35) od ukupnog broja.

Tabela 2: Formalno obrazovanje

Odgovor	Frekvencija	Procenti
Bez obrazovanja	39	8,67%
Osnovna škola	157	34,89%
Srednja škola	219	48,67%
Završen fakultet	35	7,78%
TOTAL	450	100%

Grafikon 2: Formalno obrazovanje ispitanica

Na osnovu gore navedenih podataka može se zaključiti da najveći broj ispitanica koje su iskazale interes da uzmu učešće u procesu istraživanja ima srednje obrazovanje njih 48,67%.

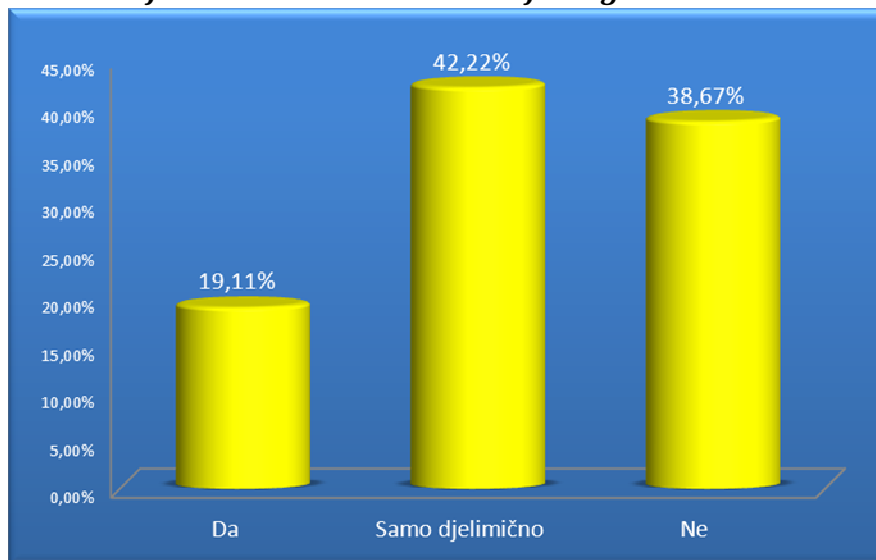
2.3. Stavovi ispitanica o tome da li je uloga žene na selu dovoljno vrednovana/cijenjena

Rezultati istraživanja u odnosu na percepciju ispitanica o tome da li uloga seoske dovoljno vrednuje (Tabela 3) pokazuju da je na pitanje potvrdno odgovorilo samo 19.11% (86) ispitanica. Odgovor samo djelomično je zaokružilo 42,22% (140) ispitanica, a 38,67% (174) ispitanica je dalo odgovor ne, na ovo pitanje.

Tabela 3. Stavovi o vrednovanju uloge seoske žene

Odgovor	Frekvencija	Procenat
Da	86	19,11%
Samo djelimično	190	42,22%
Ne	174	38,67%
Ukupno	450	100%

Grafikon 3. Stavovi o vrednovanju uloge seoske žene

Rezultati istraživanja ukazuju da je seoska žena pokazala visok nivo nezadovoljstva vrednovanjem njene uloge, tako da se čak 80.89% ispitanica opredijelilo za dogovor ne i djelomično. Nesumnjivo je žena ta od koje umnogome zavisi ruralni razvoj u cjelini, zbog toga se i njoj mora osigurati uloga u društvu koju zaslužuje i njen rad adekvatno podržati i vrednovati.

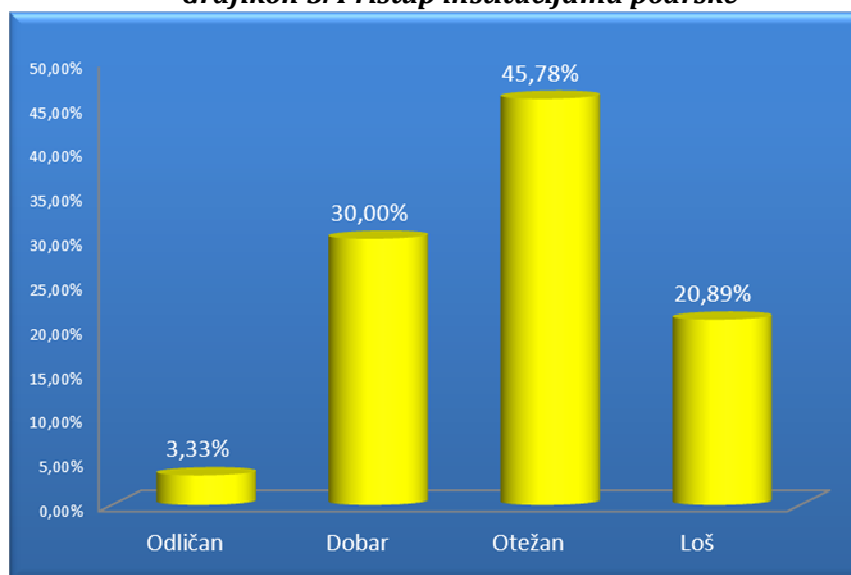
2.4. Ocjena pristup koji žena na selu ima prema zdravstvenim institucijama, obrazovnim institucijama, centrima za socijalni rad, bankama/ mikro-kreditnim organizacijama, lokalnim tržnicama i sl.

Stepen zadovoljstva ispitanica pristupom koji seoska žena ima zdravstvenim institucijama, obrazovnim institucijama, centrima za socijalni rad, bankama/ mikro-kreditnim organizacijama, lokalnim tržnicama i sl. je prikazan u Tabeli 4. Od ukupnog broja od 450 ispitanica njih 3,33% (15) je izjavilo da je pristup odličan, 30% (135) da je dobar, otežanim je pristup ocijenilo čak 45,78% (206) ispitanica, a lošim ga je vidjelo 20,89%.

Tabla 4. Pristup institucijama podrške

Odgovor	Frekvencija	Procenat
Odličan	15	3,33%
Dobar	135	30,00%
Otežan	206	45,78%
Loš	94	20,89%
TOTAL	450	100%

Grafikon 5. Pristup institucijama podrške

Iz prikaza se vidi da je 66.67% ispitanica pristup uslugama i institucijama podrške ocijenilo odgovorom loš i otežan, a tek 3,33% odgovorom odličan, što ukazuje na zabrinjavajuće težak položaj seoske žene u pristupu institucijama i servisima podrške. Jedan od ograničavajućih faktora je svakako po navodima ispitanica nedostatak informacija, ali i znanja o mogućnostima koje pružaju institucije podrške od socijalnih do finansijskih institucija.

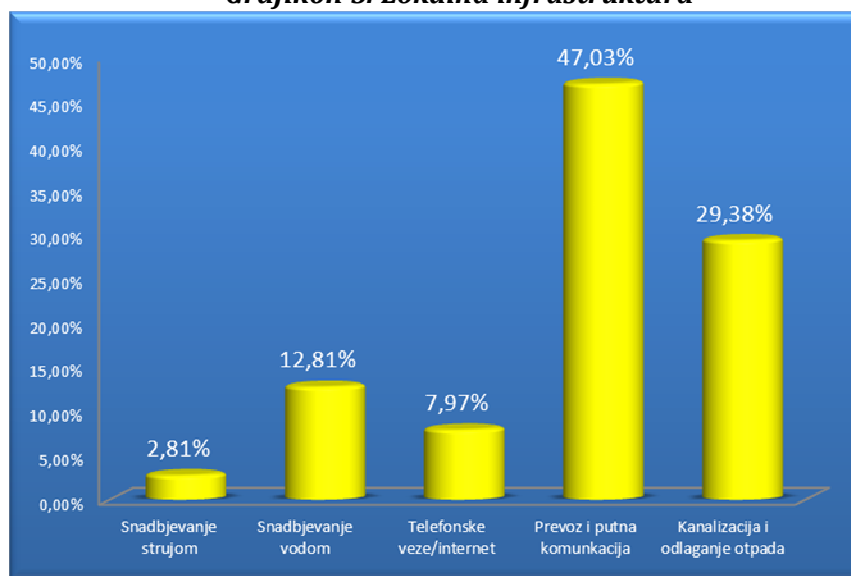
2.5. Kvalitet lokalne infrastrukture i stavovi ispitanica po pitanju šta im predstavlja najveći problem (ispitanice su mogle navesti dva od ponuđenih pet odgovora za koje smatraju da su najveći problem u njihovim lokalnim zajednicama)

Kad posmatramo odgovore ispitanica o problemima s kojim se suočavaju kad je u pitanju infrastruktura, uz mogućnost da označe dva najveća infrastrukturna problema (Tabela 5) primjećujemo da je 2,81% (18) od ukupno označenih odgovora bilo za snabdijevanje energijom, 12,81% (82) snabdijevanje vodom, 7,97% (51) telefonske i internet komunikacije, dok je 47,03% (301) kao najveći problem ocijenilo transport i putne komunikacije, a 29,38% (188) navelo kanalizaciju i odlaganje otpada.

Tabla 5. Lokalna infrastruktura

Odgovor	Frekvencija	Procenat
Snabdjevanje strujom	18	2,81%
Snabdjevanje vodom	82	12,81%
Telefonske veze/Internet	51	7,97%
Prevoz i putna komunikacija	301	47,03%
Kanalizacija i odlaganje otpada	188	29,38%
Total	640	100%

Grafikon 5. Lokalna infrastruktura

Indikativan je rezultat istraživanja po kome je 301 ispitanica transport i putne komunikacije ocijenila najvećim problemom kad je u pitanju infrastruktura, dok su njih 188 kao drugi od najznačajnijih infrastrukturnih problema navele problem kanalizacije i odlaganja otpada.

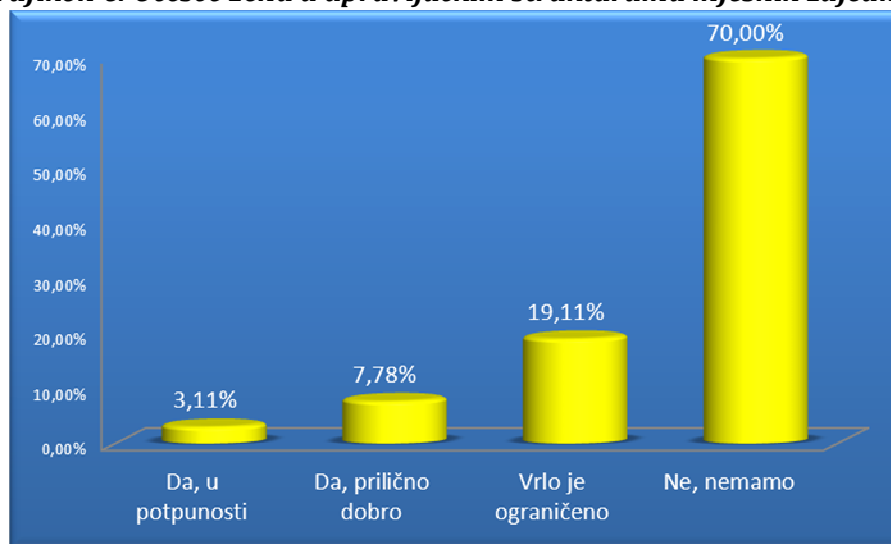
2.6. Učešće žena u upravljačkim strukturama mjesnih zajednica i zadovoljstvo nivoom predstavljanja njihovih stavova i potreba

Rezultati istraživanja učešća žena u upravljačkim strukturama mjesnih zajednica, te nivo zadovoljstava predstavljanjem njihovih potreba i interesa su vrlo poražavajući (Tabela 6). Samo 3,11% (14) ispitanica je iskazalo pozitivan stav, 7,78% (35) smatra da je učešće žena i predstavljanje njihovih interesa prilično dobro, 19,11% (86) tvrdi da je vrlo ograničeno, a njih čak 70% (315) smatra da ne postoji.

Tabela 6. Učešće žena u upravljačkim strukturama mjesnih zajednica

Odgovor	Frekvencija	Procenat
Da, u potpunosti	14	3,11%
Da, prilično dobro	35	7,78%
Vrlo je ograničeno	86	19,11%
Ne, nemamo	315	70,00%
Total	450	100%

Grafikon 6. Učešće žena u upravljačkim strukturama mjesnih zajednica

Analiza ukazuje na visok stepen konsenzusa ispitanica u ocjeni nivoa učešća žena u procesima donošenja odluka, upravljačkim strukturama i predstavljanju njihovih potreba i interesa. Podatak da čak njih 89,11% (odgovori ne i vrlo je ograničeno), prepoznaje odsustvo žena iz upravljačkih struktura u lokalnim zajednicama i smatra da njihovi interesi i potrebe nisu zastupljeni u programima rada upravljačkih struktura ukazuje na izrazito negativno stanje, ali i prostor za djelovanje u pravcu poboljšanja utvrđenog stanja.

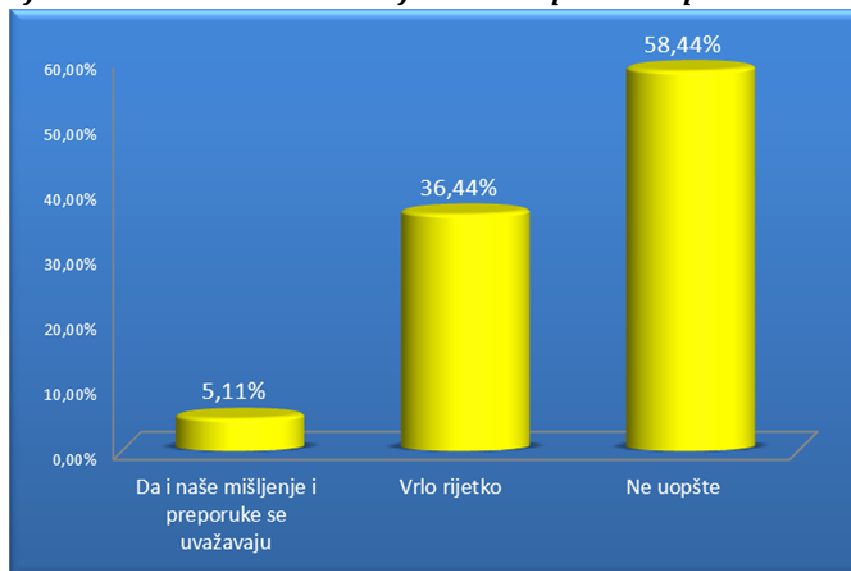
2.7. Učešće žena u razvoju privrednih i poljoprivrednih planova i politika razvoja

Učešće žena u razvoju lokalnih planova i politika razvoja je u skladu sa rezultatima istraživanja (Tabela 7) ocjenjeno vrlo negativno. Od ukupnog broja ispitanica samo 5,11% (23) je dalo pozitivan odgovor, 36,44% tvrdi da je učešće seoskih žena vrlo rijetko u donošenju razvojnih planova na lokalnom nivou, a njih 58,44% tvrdi da seoska žena uopće ne učestvuje u razvoju lokalnih planova i politika.

Tabela 7. Učešće žena u razvoju lokalnih planova i politika razvoja

Odgovor	Frekvencija	Procenat
Da i naše mišljenje i preporuke se uvažavaju	23	5,11%
Nisam sigurna	164	36,44%
Ne uopšte	263	58,44%
Total	450	100%

Grafikon 7. Učešće žena u razvoju lokalnih planova i politika razvoja

Evidentna je povezanost ovog sa prethodnom pitanjem. Politička isključenost žena se negativno reflektuje i na njihovo učešće u konsultacijama u procesima lokalnog ekonomskog razvoja, razvoja poljoprivrednih planova i drugih razvojnih politika. Argument da od ukupnog procenta njih 94,88% vrlo rijetko ili uopšte ne participiraju u procesima razvoja ekonomskih, poljoprivrednih planova i politika dovoljno govori o marginaliziranom položaju seoske žene u procesima planiranja i programiranja.

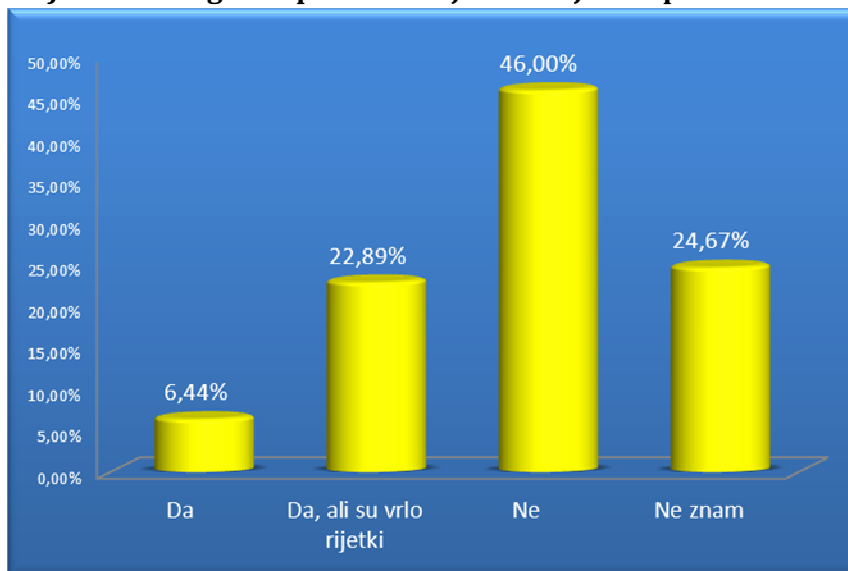
2.8. Saznanja o posebni programi podrške koji su usmjereni prema ženama u seoskoj zajednici

Istraživanje je pokazalo da je na upit o postojanju posebnih programa podrške za seoske žene u njihovim lokalnim zajednicama, njih 6,44% (29) izjavilo da takvi programi podrške postoje, 22,89% (103) da postoje ali su rijetki, dok je 46% izjavilo da na postoje i 24,67% da ne znaju za njihovo postojanje.

Tabela 8. Programi podrške koji su usmjereni prema ženama

Odgovor	Frekvencija	Procenat
Da	29	6,44%
Da, ali su vrlo rijetki	103	22,89%
Ne	207	46,00%
Ne znam	111	24,67%
Ukupno	450	100%

Grafikon 8. Programi podrške koji su usmjereni prema ženama

Iako je i u ovoj kategorije prisutan visok procenat tvrdnji da programi podrške posebno usmjereni prema ženama ne postoje ili pak ne postoje saznanja među ispitanicama o njihovoj realizaciji, ohrabruje činjenica da 29.33% ispitanica prepoznaje programe podrške posebno usmjerene prema ženama, iako rijetko realizirane. Ovu tvrdnju temelje na postojanju udruženja žena koje djeluju na nekim od ciljanih lokacija na kojim je povedeno istraživanje.

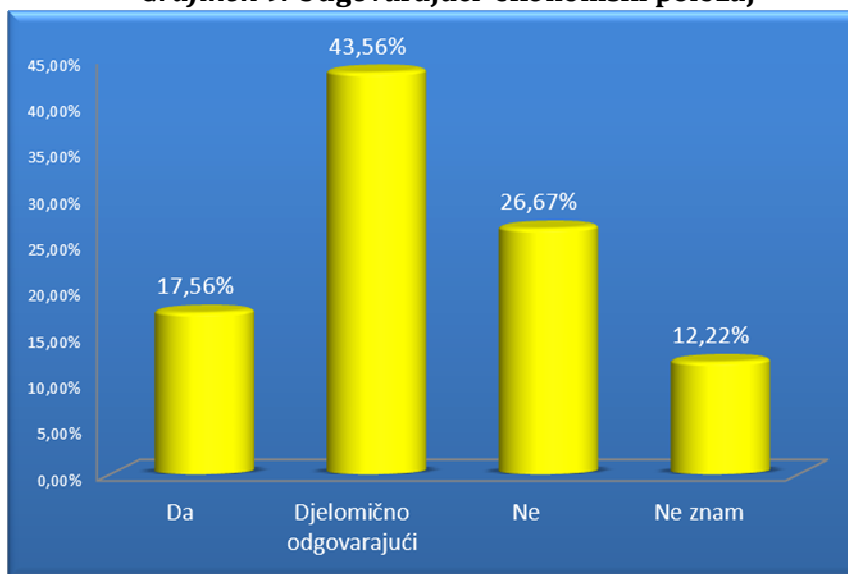
2.9. Stavovi ispitanica u odnosu na odgovarajući i zadovoljavajući ekonomski položaj naspram doprinos vođenju domaćinstva i učešću u zajedničkim poljoprivrednim poslovima sa muškarcem

Iz priložene analize (Tabela 9) vidljivo je da je 17,56% (79) ispitanica odgovarajućim ocijenilo ekonomski položaj žene u odnosu na doprinos koji daje u vođenju domaćinstvu i učešću u zajedničkim poljoprivrednim poslovima sa muškarcem, a djelomično adekvatnim 43,56% (196). Od ukupnog broja ispitanica 26,67% smatra da je njihov ekonomski položaj neadekvatna u odnosu na doprinos koji obezbjeđuju, a značajan je i procenat ispitanica 12,22% (55) koje ne znaju odgovor na ovo pitanje.

Tabela 9. Odgovarajući ekonomski položaj

Odgovor	Frekvencija	Procenat
Da	79	17,56%
Nisam sigurna	196	43,56%
Ne	120	26,67%
Ne znam	55	12,22%
Total	450	100%

Grafikon 9. Odgovarajući ekonomski položaj

Signifikantan je procenat od 43,56% ispitanica koje smatraju da je njihov ekonomski položaj djelomično odgovarajući, što može ukazivati na generalno poboljšanje ekonomske pozicije seoske žene u odnosu na njene višestruke doprinose.

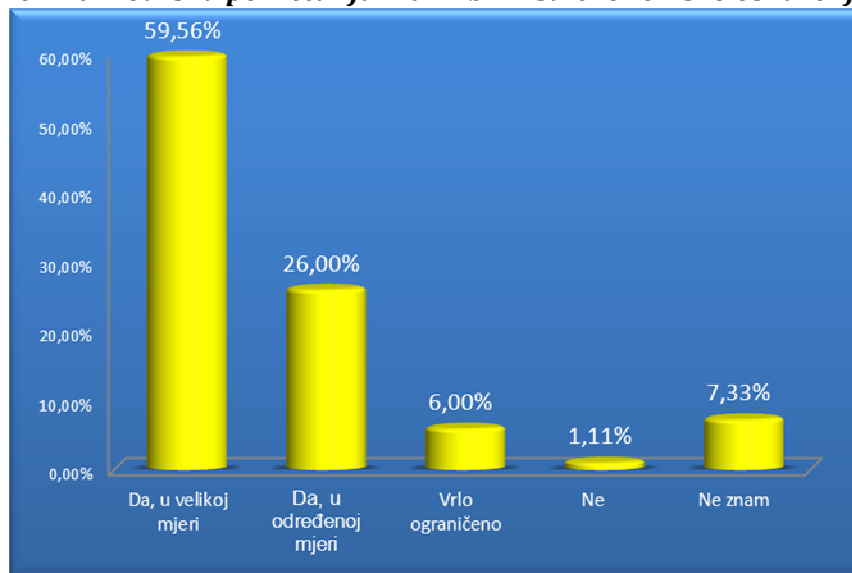
2.10. Stavovi ispitanica o mogućnostima boljeg ekonomskog položaja žena na selu kroz realizaciju programa podrške pokretanju malih biznisa (kroz proizvodnju zdrave hrane, ljekovitog bilja, seoski turizam, uzgoj cvijeća, plasteničku proizvodnja, frizerske usluge, domaću radinost...)

Posmatrajući rezultate analize (Tabela 10), možemo uočiti da je 59,56%(268) potvrdilo da pokretanje malih biznis inicijativa (kroz proizvodnju zdrave hrane, ljekovitog bilja, seoski turizam, plasteničku proizvodnju, uzgoj cvijeća, domaću radinost i sl.) može doprinijeti boljem ekonomskom položaju seoske žene. Pri tome je značajna procenat 26,00% (117) i onih ispitanica koje tvrde da je to moguće u određenoj mjeri. Nasuprot ovim nalazima 6% (27) ispitanica ukazuje da je to moguće ali u vrlo ograničenoj mjeri, da to nije moguće smatra samo 1,11% (5), a 7,33% (33) je navelo da ne zna odgovor na ovo pitanje.

Tabela 10: Podrška pokretanju malih biznisa-ekonomsko osnaženje žena

Odgovor	Frekvencija	Procenat
Da	268	59,56%
Vrlo vjerovatno	117	26,00%
Djelimično	27	6,00%
Ne	5	1,11%
Ne znam	33	7,33%
Total	450	100%

Grafikon 10: Podrška pokretanju malih biznisa-ekonomsko osnaženje žena

Kako je vidljivo iz grafikona, značajan procenat od 85,56% ispitanica je potvrdilo da pokretanje malih biznis inicijativa može u velikoj ili zadovoljavajućoj mjeri doprinijeti boljem ekonomskom položaju seoske žene, što je ohrabrujuće visok procenat koji upućuje na potrebu razvoja programa podrške usmjerenih na unaprjeđenje ekonomskog položaja seoske žene.

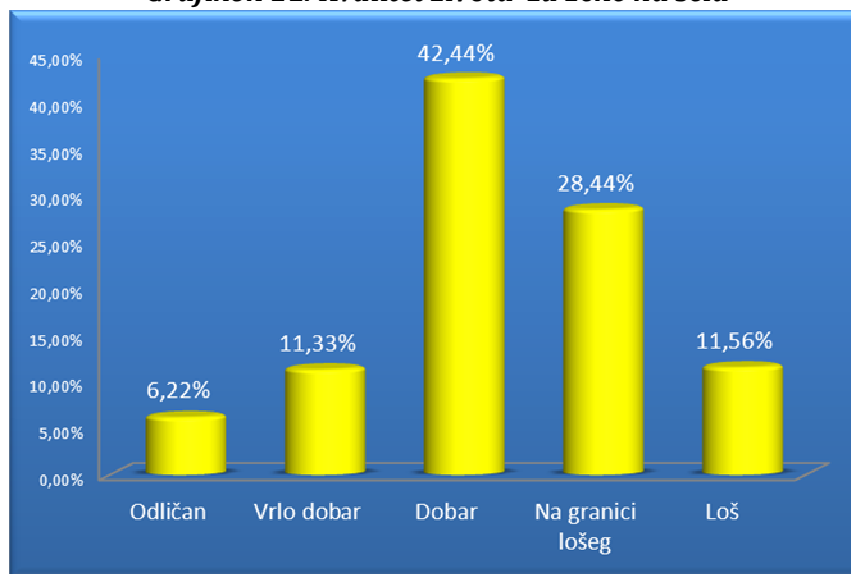
2.11. Stavovi ispitanica u odnosu na kvalitet života za žene na selu

Rezultati analize koji se odnose na kvalitet života seoske žene (Tabela 11) pokazuju da 6,22% (28) ispitanica ocjenjuje kvalitet život seoske žene odličnim, 11,33% (51) vrlo dobrim, 42,44% (191) dobrim, 28,44% (128) na granici lošeg, a lošim je kvalitet života seoske žene ocijenilo 11,56% (52) ispitanice.

Table 11. Kvalitet života za žene na selu

Odgovor	Frekvencija	Procenat
Odličan	28	6,22%
Vrlo dobar	51	11,33%
Dobar	191	42,44%
Na granici lošeg	128	28,44%
Loš	52	11,56%
Ukupno	450	100%

Grafikon 11. Kvalitet života za žene na selu

Grafikon ukazuje na činjenicu da je značajan procenat ispitanica njih čak 40% kvalitet života seoske žene ocijenilo ili lošim ili na granici lošeg, što ukazuje na potrebu značajnijeg usmjeravanja pažnje svih relevantnih aktera u pravcu iznalaženja rješenja koja će podržati unaprjeđenje kvaliteta života seoske žene.

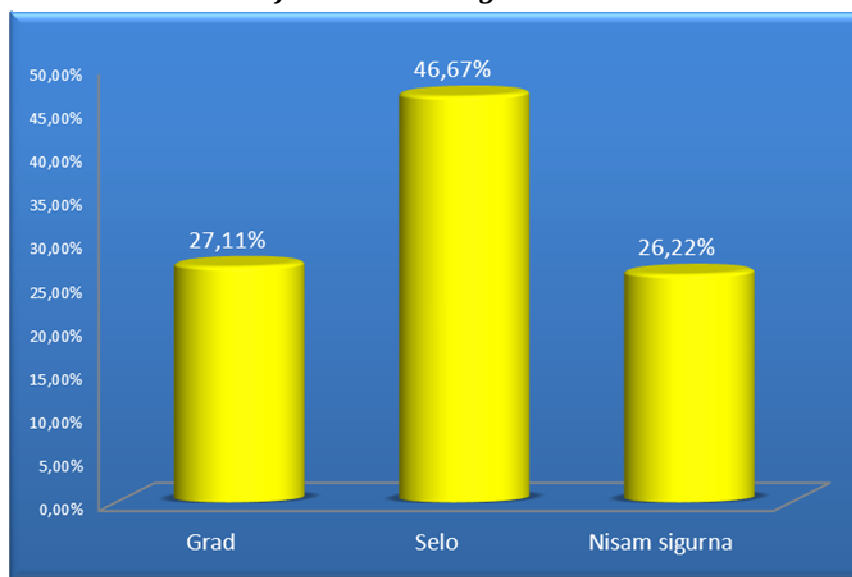
2.12. Mogućnost izbora između života u selu ili u gradu, stavovi ispitanica o opciji koju bi izabrale u slučaju da su u prilici da biraju

Na pitanje o mogućnosti izbora između života u gradu i selu, analiza rezultata istraživanja ukazuje da je 27% (122) ispitanice svoj izbor usmjerilo prema gradu, 46,67% (210) se izjasnilo za selo, a čak 26,22% (118) ispitanica nije bilo sigurno u svoj izbor.

Tabela 12. Život u gradu ili selu

Odgovor	Frekvencija	Procenat
Grad	122	27,11%
Selo	210	46,67%
Nisam sigurna	118	26,22%
Ukupno	450	100%

Grafikon 12. Život u gradu ili selu

Analiza ukazuje na činjenicu da je od ukupnog broja ispitanica njih čak 53,33% izjavilo da kad bi imale mogućnost izbora izabrale bi život u gradu ili da nisu sigurne u svoj izbor. Ako imamo u vidu i to da je u starosnoj dobi od 18-45 godina čak 57,78% od ukupnog broja ispitanica, to prezentirani rezultat potvrđuje nivo nezadovoljstva kvalitetom života na selu i u kategoriji koja dominira ovim istraživanjem, a to je grupa u najproduktivnoj životnoj dobi od 18-45 godina života.

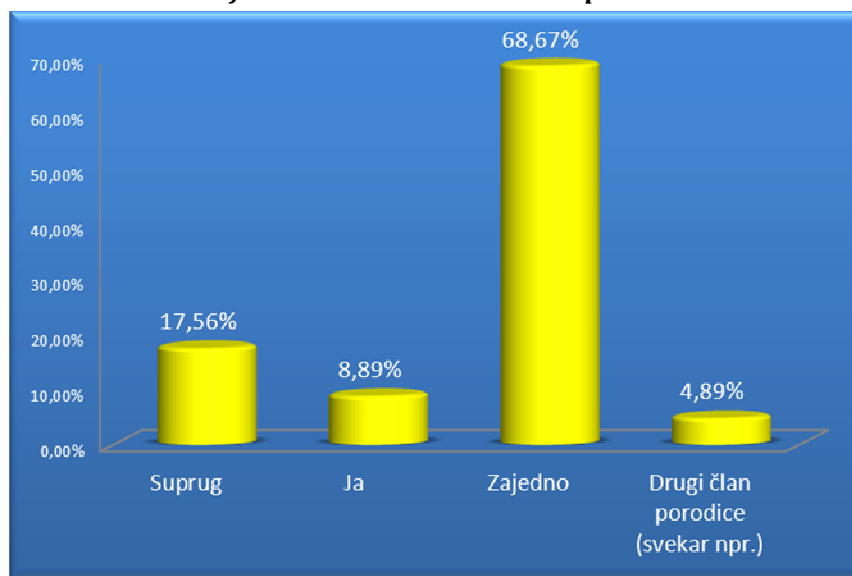
2.13. Stavovi ispitanica po pitanju ko je donosilac odluka u porodici

Na pitanje ko donosi odluke u porodici, 17,56% (79) je navelo supruga kao donosioca odluka u porodici, 8,89% (40) je navelo da su one lično donosioci ključnih odluka u porodici, 68,67% (309) ukazuje da odluke donose zajedno, a 4,89% navodi da odluke donosi drugi član porodice (svekar npr.)

Table 13. Donosilac odluka u porodici

Odgovor	Frekvencija	Procenat
Suprug	79	17,56%
Ja	40	8,89%
Zajedno	309	68,67%
Drugi član porodice (svekar npr.)	22	4,89%
Ukupno	450	100%

Grafikon 13. Donosilac odluka u porodici

Grafikon ukazuje da čak 68,67% ispitanica zajedno sa supružnikom učestvuje u procesu donošenja odluka. Ovaj podatak potvrđuje promjene koje se dešavaju i u našim seoskim sredinama u kojim je uloga žene u procesu donošenja odluka u samoj porodici sve značajnija, osobito u porodicama koje obuhvataju mlađu populaciju i obrazovaniju strukturu. Iako je patrijarhalni mentalitet još uvijek tradicionalno prisutan na selu, ipak je tendencija pozitivnih promjena po iskazima i tvrdnjama ispitanica prisutna.

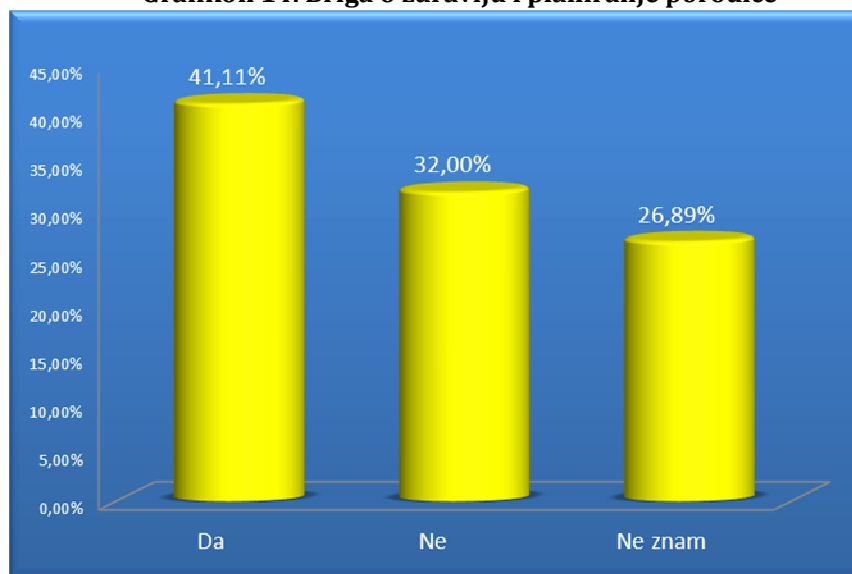
2.14. Ocjena postojanja zadovoljavajućeg nivoa znanja među ženama na selu u oblasti brige i zaštite zdravlja, posebno kad je u pitanju reproduktivno zdravlje i planiranje porodice

Rezultati istraživanja pokazuju da je na pitanje da li žene na selu imaju dovoljno znanja u oblasti brige i zaštite svoga zdravlja, posebno kad je u pitanju reproduktivno zdravlje i planiranje porodice 41,11% (185) ispitanica dalo potvrđan odgovor, 32,00% (144) je dalo negativan odgovor, a 26,89% (121) ispitanica su se opredijelile za odgovor ne znam.

Tabela 14. Briga o zdravlju i planiranje porodice

Odgovor	Frekvencija	Procenat
Da	185	41,11%
Ne	144	32,00%
Ne znam	121	26,89%
Ukupno	450	100%

Grafikon 14. Briga o zdravlju i planiranje porodice

Na osnovu rezultata analiza, ali i razgovora sa seoskim ženama primijeti se da je situacija u ovoj oblasti poboljšana i da seoska žena više pažnje i brige posvećuje svom zdravlju. Ova poboljšanja su rezultat i reforme primarne zdravstvene zaštite. Uvođenjem porodične medicine razvijena je mreža ambulanti koja obuhvata dijelom i ruralne zajednice, čime je poboljšana osnovna zdravstvena zaštita i žena u seoskim zajednicama.

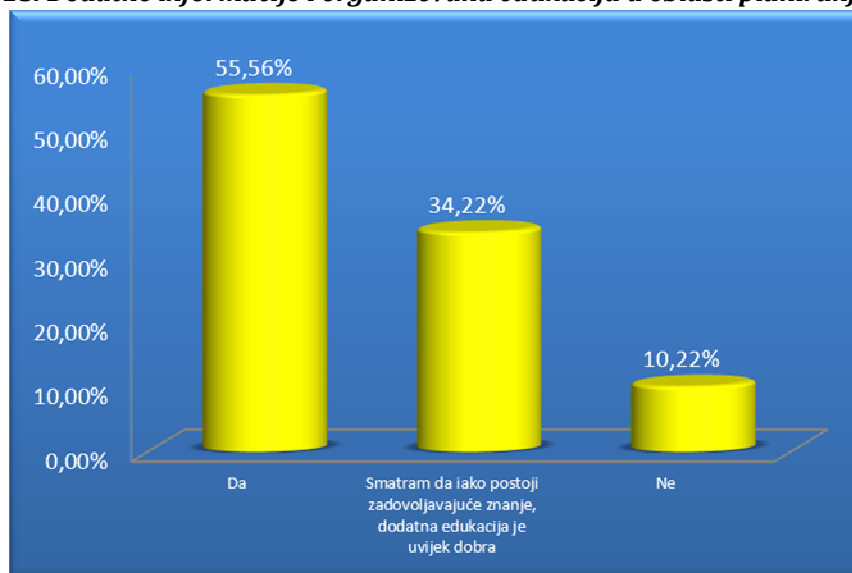
2.15. Stavovi ispitanica o potrebi za dodatnim informacijama i edukacijom u oblasti reproduktivnog zdravlja

U odgovoru na pitanje da li žena u ruralnim sredinama treba dodatne informacije i organizovanu edukaciju u oblasti reproduktivnog zdravlja i planiranja porodice 55,56% (250) ispitanica je odgovorilo potvrdno, 34,22% (154) je uz tvrdnju da posjeduje određen nivo znanja u ovoj oblasti, smatralo da je dodatna edukacija uvijek dobra, dok je 10,22% (46) ispitanica dodatnu edukaciju smatralo nepotrebnom.

Tabela 15. Dodatne informacije i organizovana edukacija u oblasti planiranja porodice

Odgovor	Frekvencija	Procenat
Da	250	55,56%
Smatram da iako postoji određen nivo znanje dodatna edukacija je uvijek dobrodošla	154	34,22%
No	46	10,22%
Total	450	100%

Grafikon 15. Dodatne informacije i organizovana edukacija u oblasti planiranja porodice

Iz predstavljenog grafikona je vidljivo da čak 89,78% ispitanica (odgovori da i dodatna edukacija je uvijek dobra) smatra edukaciju u oblasti reproduktivnog zdravlja i planiranja porodice važnom. Ovaj podatak je vrlo indikativan jer ukazuje na još uvijek prisutna tradicionalna ograničenja u ovoj oblasti u kojoj bi organizovana edukacija i/ili informativna podrška direktno u seoskim područjima predstavljala značajan vid pomoći seoskoj ženi.

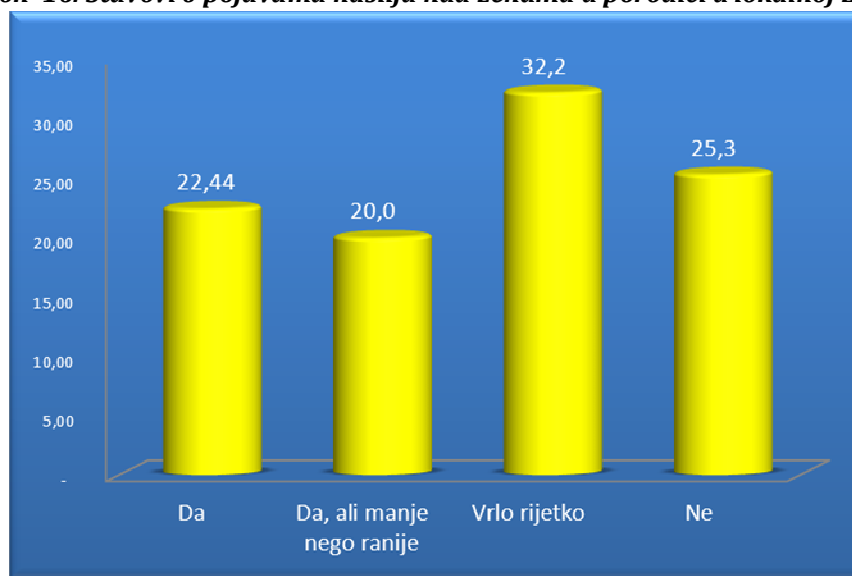
2.16. Stavovi ispitanica o postojanju nasilja nad ženama prisutno u njihovoj zajednici

Analizirani stavovi ispitanica naspram pitanja nasilja nad ženama u porodici pokazuju da 22,44% (101) ispitanica smatra da postoji nasilje nad ženama u porodici u njihovoj lokalnoj zajednici, 20% (90) smatra da nasilja ima ali manje nego prije, 32,2% (145) nasilje smatra vrlo rijetkom pojavom, a 25,3% (114) ispitanica navodi da nasilja nad ženama u njihovoj lokalnoj zajednici nema.

Table 16. Stavovi o pojavama nasilja nad ženama u porodici u lokalnoj zajednici

Odgovor	Frekvencija	Procenat
Da	101	22,44
Da, ali manje nego ranije	90	20,0
Vrlo rijetko	145	32,2
Ne	114	25,3
Ukupno	450	100,0

Grafikon 16. Stavovi o pojavama nasilja nad ženama u porodici u lokalnoj zajednici

Prikaz iz grafikona ukazuje da je tvrdnje o nepostojanju nasilja nad ženama u njihovim lokalnim zajednicama iskazalo tek 25,3% ispitanica, dok je u ostale tri kategorije problem prepoznat u manjem ili većem obimu. Obzirom da se radi o vrlo kompleksnom problemu u društvu općenito, tim više ovo pitanje dobiva na težini u seoskim sredinama gdje ne postoje instrumenti podrške, organizacije i institucije koje se stavljaju na raspolaganje žrtvama porodičnog nasilja.

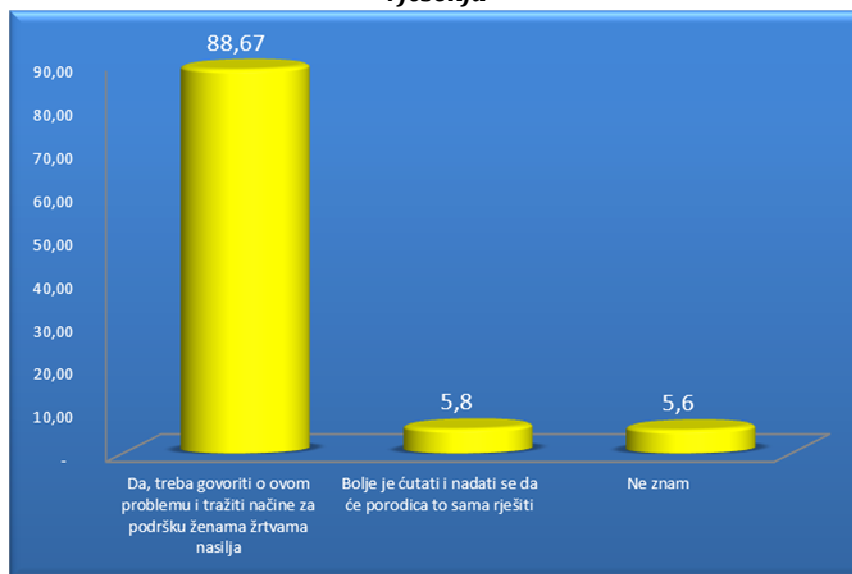
2.17. Nasilje u porodici i stavovi ispitanica o tome da li treba govoriti o ovom problemu ili je bolje ćutati

Analiza pitanje nasilja nad ženama i stavova ispitanica o tome da li treba govoriti otvoreno o ovom pitanju ili ćutati i prepustiti porodici da sama rješava ovaj problem ukazuje da 88,67%(399) ispitanica smatra da treba javno upozoravati i tražiti načine za podršku žrtvama nasilja, 5,8%(26) smatra da je bolje ćutati i ostaviti porodicu da sama rješava ova pitanja, a 5,6% (25) ispitanica je tvrdnjom da ne zna odgovorilo na ovo pitanje.

Tabela 17. Nasilje nad ženama u porodici – problem o kome treba govoriti i iznalaziti rješenja

Odgovor	Frekvencija	Procenat
Da, treba govoriti o ovom problemu i tražiti načine za podršku ženama žrtvama nasilja	399	88,67
Bolje je ćutati i nadati se da će porodica to sama riješiti	26	5,8
Ne znam	25	5,6
Ukupno	450	100,0

Grafikon 17. Nasilje nad ženama u porodici – problem o kome treba govoriti i iznalaziti rješenja

Rezultati analize jasno ukazuju na procenat od 88,67% ispitanica koje su svojim tvrdnjama pokazale visok nivo svjesnosti o potrebi da se javno govori o ovom problemu, iznalaze rješenja i mehanizmi podrške žrtvama nasilja. Ovako indikativan procenat ukazuje na još jednu važnu činjenicu, a to je da seoska žena svoju buduću ulogu vidi proaktivnom, a sebe kao aktera procesa koji se tiču njene pozicije u porodici i društvu.

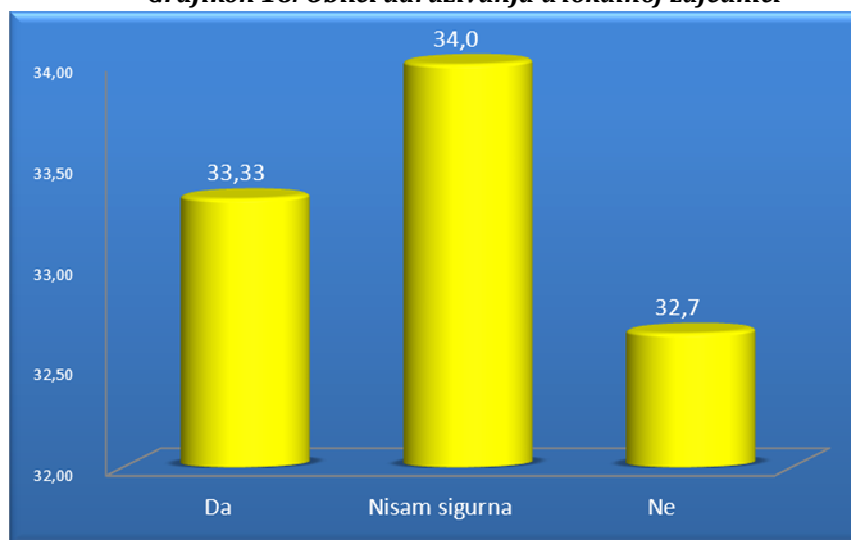
2.18. Saznanja o postojanje nekih od oblika udruživanja žena u lokalnoj zajednici, kao što su zadruge, udruženja poljoprivrednih proizvođača, nevladine organizacije i sl.

Rezultati istraživanja po pitanju postojanja različitih oblika udruživanja, kao što su zadruge, udruženja poljoprivrednih proizvođača, nevladine organizacije ili neki drugi oblici udruživanja, koji okupljaju žene u lokalnoj zajednici su pokazali slijedeće: 33,33% (150) ispitanica je potvrdilo postojanje organizovanog djelovanja žena u njihovim sredinama, 34% (153) su tvrdile da nema organizovanog oblika djelovanja, a 34,0% (147) ispitanica je potvrdilo da ne znaju za postojanje bilo kog oblika organizovanog djelovanja žena u njihovoj lokalnoj zajednici.

Tabela 18. Oblici udruživanja u lokalnoj zajednici

Odgovor	Frekvencija	Procenat
Da	150	33,33%
Nisam sigurna	153	34,0%
Ne	147	32,7%
Ukupno	450	100,0%

Grafikon 18. Oblici udruživanja u lokalnoj zajednici

Tvrđnje 66,7% ispitanica da ne postoji nikakav vid organizovanog djelovanje žena u njihovoj lokalnoj sredini ili da nisu sigurne u postojanja istih, ukazuje na njihovu društvenu isključenost, koja se jednim dijelom što se moglo zaključiti iz njihovih izjava veže za brojne obaveze u domaćinstvu i na poljoprivrednom gazdinstvu, a drugim dijelom za nedostatak inicijativa samih žena koje bi osigurale organizavano proaktivno djelovanje. Obzirom na činjenicu da su u okviru istraživanja koje je provedeno značajan broj ispitanica bile članice udruženja žena (Gračaničko keranje, Udruženje žena Agro-Vražići, Udruženje žena Prud), to su pozitivni odgovori uglavnom vezuju za ovu grupu naših ispitanica.

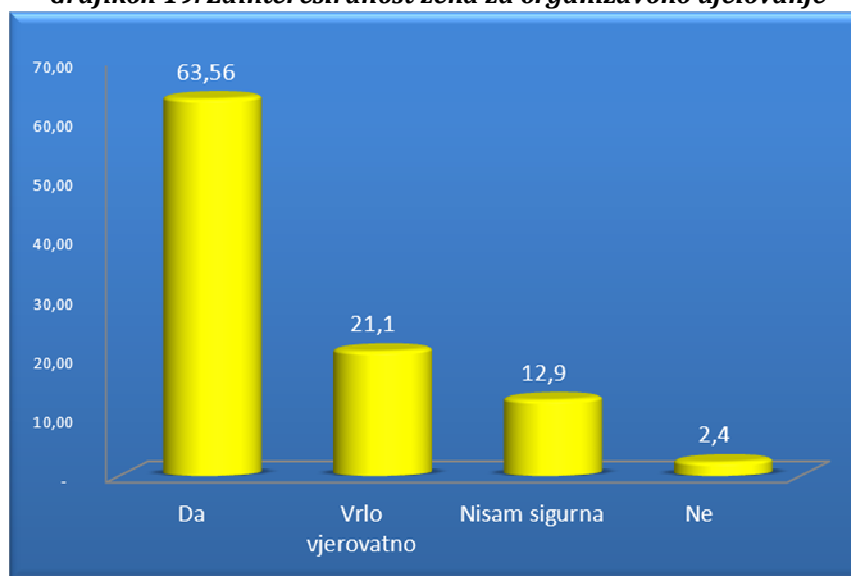
2.19. Spremnost ispitanica da se uključe u rad udruženja žena, formiranje solidarnih grupa ili sličnih oblika organizovanja u cilju boljeg predstavljanja interesa i potreba žena

Analiza rezultata istraživanja vezana za spremnost ispitanica da se uključe u rad udruženja žena, formiranje solidarnih grupa ili sličnih oblika organizovanja u cilju boljeg predstavljanja interesa i potreba žena ukazala je na pozitivna odnos žena prema ovakvom vidu djelovanja. Od ukupnog broj ispitanica 63,56% (286) je dalo pozitivna odgovor na ovo pitanje, 21,1% (95) je iskazalo visok nivo spremnosti za članstvo u takvim organizacijama/grupama, 12,9% (58) nisu sigurne u svoj izbor, a samo 2,4%(11) ispitanica nisu izrazile pozitivan stav prema organizovanom djelovanju žena.

Tabela 19. Zainteresiranost žena za organizovano djelovanje

Odgovor	Frekvencija	Procenat
Da	286	63,56
Vrlo vjerovatno	95	21,1
Nisam sigurna	58	12,9
Ne	11	2,4
Ukupno	450	100,0

Grafikon 19. Zainteresiranost žena za organizovano djelovanje

Iz grafikon koji je predstavljen se vidi da je ukupno 84.66% ispitanica koje su potvrdile spremnost da se uključe u rad udruženja žena, formiranje solidarnih grupa ili sličnih oblika organizovanja u cilju boljeg predstavljanja interesa i potreba žena. Na osnovu odgovora kao i iskaza samih ispitanica pozdravljaju se projekti koji bi podržali organizovano djelovanje žena, jer su rijetke zajednice u kojim će se žene samoorganizovati bez inicijalne vanjske podrške.

2.20. Spremnost ispitanica da u slučaju organizovane edukaciju uzmu učešće u nekoj od navedenih tema relevantnih za ostvarenje ekonomskih prava žene i poboljšanja položaja žene na selu (ispitanice su mogle da navedu jedan, dva, tri ili sva četiri ponuđena odgovora).

Na pitanje da li bi uzele učešće u edukativnim seminarima koji za cilj imaju ekonomsko osnaženje i jačanje pozicije žene uz ponuđenu mogućnost da izaberu jednu, dvije, tri ili sve četiri ponuđene opcije odgovora, većina ispitanice je pokazala veliki interes za sve ponuđene vidove edukacije. Od ukupno 450 ispitanica, 304 je iskazalo interes za edukaciju u pokretanju malih biznisa, 297 ispitanica je svoje opredjeljenje pokazalo i za edukaciju u primjeni novih naprednih tehnologija u poljoprivrednoj proizvodnji, 185 ispitanica je potvrdilo svoj interes za informativno – edukativnu podršku u pripremi aplikacija za poljoprivredne grantove i mikrokredite, a 235 ispitanica je pokazalo visok nivo zainteresovanosti za edukaciju u oblasti učešća i uticaja seoske žene na donosiocima odluka u procesima priprema lokalnih planova razvoja.

Tabela 20. Zainteresiranost za učešće u edukaciji

Odgovor	Frekvencija
Pokretanje malih biznisa	304
Kako unaprijediti poljoprivrednu proizvodnju pojedinih kultura (plastenička proizvodnja, zdrava hrana, uzgoj cvijeća i sl.)	297
Informisanje i edukacija – kako pripremiti formulare za kredite / finansijsku podršku poljoprivrednoj proizvodnji nadležnih ministarstava	185
Kako žene mogu uticati na lokalne i druge vlasti u procesu poboljšanja životnih uslova na selu i uzeti učešće u pripremi lokalnih razvojnih planova	235

Iz analize je jasno potvrđena teza da postoji potreba za poticajima koji će unaprijediti socio-ekonomski položaj žene i doprinijeti njenom boljem pristupu resursima. Uspješni primjeri iz svijeta i regije pokazuju da je za pozitivne pomake potrebno pokrenuti i formalno i neformalno društveno djelovanje, te inicirati i otvarati mogućnosti da se seoske žene okupljaju, druže, razmjenjuju mišljenja, unaprjeđuju iskustva i znanja i razvijaju inicijative u pitanjima od značaja za njihove interese i potrebe. Uz evidentno slab glas seoske žene u društvenoj i političkoj sferi, kao i njeno učešće u procesu donošenja odluka ohrabruje interes koji su žene pokazale u pravcu uticaja na donosiocima odluka u procesu kreiranja lokalnih razvojnih planova i politika.

3. ANALIZA REZULTATA RADIONICA SA SEOSKIM ŽENAMA

3.1. Sažetak rezultata informativnih radionica i diskusija o problemima i akcijama za unapređenje položaja seoske žene

Na ukupno 15 radionica koje su provedene u okviru projekta „Socio-ekonomsko jačanje položaja seoske žene kroz aktivno učešće u lokalnim razvojnim planovima“ na području seoskih zajednica u općinama obuhvaćenim projektom koju su uz VESTA podršku provodile predstavnice civilnog društva i/ili nezavisne stručnjakinje utvrđene su slijedeće oblasti ključnih problema, koje su u razgovoru sa voditeljicama radionica istakle učesnice.

U pregledu koji donosimo predstavljamo sažetke identifikovanih problema koje su iznosile i o kojim su diskutovale učesnice radionica.

3.2. Ekonomski aspekti problema

- Vladine inicijative koje omogućuju finansijske poticaje nisu ili su vrlo rijetko dostupne, a i kad su dostupne komplikovane procedure obeshrabruju žene da koriste podršku.
- Nedovoljna edukacija i hrabrost za pokretanje malih biznisa kroz projekte plastenika, cvjećarstva, slatkog i kiselog programa, pekarstva, mljekarstva, kućne radinosti itd.
- Nema organiziranog otkupa i plasmana poljoprivrednih proizvoda, tržišni viškovi propadaju i zbog nelojalne konkurencije.
- Nedostatak kapitala za samostalni biznis, slabi poticaji poljoprivredne proizvodnje i zloupotreba istih.
- Žene su istakle da su problemi i u nebrizi kako lokalnih tako i drugih viših nivoa vlasti za selo pa i za žene. U povratničkim selima nezadovoljstvo stvaraju i donacije kako zbog nepravilne raspodjele, tako i zbog stalnog iščekivanja da se nešto dobije umjesto da se oslone na vlastite snage.
- Tradicija sputava ženu da napreduje i da sama preuzmu odgovornost za vođenje poslova.
- Mali broj članova u udruženjima žena poljoprivrednih proizvođača. Zemlja koja se obrađuje je na svekru, mužu ili čak u većini slučajeva na umrlima.
- Žene su vrlo rijetko u posjedu novčanih sredstva potrebnih za ulaganja. Nisu kreditno sposobne i većina ne smiju ulaziti u rizik mikro-kreditnih organizacija.
- Opća nezaposlenost, čak i u skoroj budućnosti ne vide rješenja za tešku situaciju
- Teška materijalno-finansijska situacija porodica u kojima je zaposlen samo suprug ili ni jedan član porodičnog domaćinstva.
- Žene su u većini slučajeva isključene sa tržišta rada te se nerijetko suočavaju sa problemom nedostatka potrebnih znanja i vještina.

- Promociju i prodaju finalnih poljoprivrednih proizvoda uglavnom rade muškarci, dok su prihodi koje žene ostvaruju prodajom kod kuće ili na lokalnim tržnicama niski, a tek mali broj žena prihod ostvaruje po ovom osnovu.

3.3. Društveni aspekti problema

- Nedostatak prostora za druženje i organizovan rad, ali i inicijative za organizovano djelovanje.
- Tradicionalna ograničenja i barijere kada je u pitanju veće učešće žena u javnom i političkom životu.
- Nedovoljna informiranost seoske žene u oblasti zdravlja i brige o zdravlju.
- Populacija u dobi od 20 do 30 godina završava škole i traži posao u gradu ili razmišlja o odlasku. Najveći procenat žena na selu ima samo osnovno obrazovanje, što ograničava mogućnost zapošljavanja van domaćinstva i vlastitog poljoprivrednog gazdinstva.
- Pomoć lokalne zajednice uglavnom deklarativan, vrlo rijetko konkretna.
- Udaljene javne institucije i centri preko kojih se realizuje pomoć, programi i dobijaju informacije.
- Mnogi roditelji nisu u stanju podržati obrazovanje svoje djece, tako da jedan broj mladih djevojaka ostanu samo na osnovnom obrazovanju, a mnoge od njih svoje obrazovanje završavaju sa srednjom školom, čemu svakako doprinose i tradicionalne barijere i stavovi da je ženi mjesto u kući. Obrazovane mlade žene svoje bolje sutra uglavnom traže u gradovima, što znači da mladi kadar, koji bi mogao preuzeti inicijativu u smislu jačanja socio-ekonomskog položaja žene, odlazi sa sela, te se zbog toga i ne žele aktivirati u iznalaženju rješenja za pomenute probleme. Nadalje, ni mnoge žene koje ostaju u selu, nemaju dovoljno poticaja za takvim angažmanima, tek je manji broj onih koje su spremne same pokrenuti inicijative i potaknuti druge žene na takvu vrstu djelovanja.
- Prema mišljenju žena koje su prisustvovala radionici jedan problem vodi drugom, znači nezainteresiranost vodi ka neinformisanosti, što stvara velike poteškoće za poboljšanje položaja seoske žene. Osnovni uzrok neorganiziranosti jeste taj što žene rijetko pokazuju motiv za udruživanjem smatrajući da to ničemu ne vodi.
- Kao značajan problem, žene navode i probleme komunalne prirode kao loše snadbjevanje vodom, lošu infrastrukturu puteva, povezanost i učestalost autobusnog saobraćaja prema gradskim centrima, uklanjanja otpada i divlje deponije.
- Značajne probleme vežu za institucije vlasti koja zanemaruje ruralne sredine i potrebe građana/ki ovih sredina. Zdravstvena zaštita je na nižem nivou nego u gradskim sredinama, jer su rijetke seoske sredine u kojim postoje lokalne ambulante.
- Visok stepen neobrazovanih žena i njihova isključenost iz svih društvenih zbivanja.

- Nizak nivo zainteresiranost žena na selu za udruženja koja bi predstavljala i zastupala njihove interese, što bi svakako značilo korak naprijed po ovom pitanju.
- Žene sa ruralnih područja nisu uključene u izradu lokalnih razvojnih planova ili bilo kakvih sličnih razvojnih procesa.
- Izolovanost seoske žene je jedan od osnovnih problema.
- Žene sa ruralnih područja se udaju veoma mlade, a značajan broj žena iz ruralnih područja žele da napuste selo radi teških uslova života.
- Čak i u slučaju ponuđenih edukacija koje provode nevladine organizacije iz oblasti ženskih ljudskih prava odziv i učešće žena je na nezadovoljavajućem nivou, obrazloženo ili nerazumijevanjem važnosti ponuđene edukacije ili nemogućnošću učešća zbog obaveza u kući i na imanju.
- Žene nisu u mogućnosti da borave duže van svojih domaćinstava, tako da su edukacije za seoske žene veoma teško izvodive na duži vremenski period izuzev direktne edukacije na terenu/poljoprivredni projekti.

3.4. Prijedlozi za akcije

Na osnovu diskusije koja je vođena u pravcu preporuka brojni prijedlozi su sistematizirani u slijedeće akcije koje su bile najčešće spominjane i koje bi po riječima učesnica mogle doprinijeti jačanju položaja i osnaženju društveno-ekonomske uloge seoske žene:

- Provoditi informativno-savjetodavnu podršku usmjerenu prema seoskoj ženi u oblasti zaštite njenih prava.
- Organizovati edukacije u različitim oblastima; povrtlarstva, ratarstva, cvjećarstva, gljivarstva- šampinjoni i bukovače, kako bi seoska žena što bolje upravljala gazdinstvom, a višak proizvoda plasirala na tržište i ostvarila vlastite prihode.
- Podržati razvoj malih biznisa na selu (npr. plastenička proizvodnja, zdrava hrana, uslužene djelatnosti - seoski turizam i odgovarajuća ponuda kao npr. kućna radinost, tradicionalni specijaliteti i sl.).
- Pomoći i inicirati organizovano djelovanje žena u seoskim sredinama / osnivanje udruženja žena i delegiranje predstavnica udruženja koje će predstavljati interese žena u organima upravljanja, voditi akcije od zajedničkog interesa na lokalnom nivou i predstavljati interese svoje zajednice.
- Uključiti žene u rad mjesnih zajednica uz poticaj aktivnije uloge obrazovanih mlađih djevojaka i žena koje mogu predstavljati interese i zagovarati za potrebe seoskih žena, te uticati na lokalne vlasti u procesu poboljšanja životnih uslova na selu.

- Podržati seoske žene i njihovo organizovano djelovanje povezivanjem sa projektima koje realizuju međunarodne organizacije u BiH i nevladine organizacije i udruženja.
- Veći interes predstavnika lokalnih vlasti da se (osim u izbornom periodu) upoznaju sa problemima i zajedno sa mjesnim zajednicama predvide sredstva i projekte kojim će se poboljšati kvalitet života na selu posebno žena, čiji je položaj nesumnjivo najteži. Istaknuta je i potreba organizovanja skupova na kojima bi predstavnici općinskih struktura imali obavezu predstaviti planove razvoja i načine na koji se žene na selu mogu uključiti.
- Kroz podsticaje za proizvodnju i nepovratna sredstva, beskamratne kredite i uz edukativnu podršku stručnih službi obezbijediti ostvarivanju što boljih prinosa i rezultata u poljoprivrednoj proizvodnji. Edukacije raditi direktno na selu i ili u MZ radi obezbjeđenja većeg učešća žena.
- U provođenju projekata jačanja pozicije seoske žene osigurati informisanje i edukaciju i muškaraca, kako bi se lakše premostile prepreke, tradicionalne barijere i stvorile realnije pretpostavke za društveno aktivnu seosku ženu.
- Podržati osnivanje zadruga, otkupnih stanica preko kojih će se osigurati prodaja i plasman proizvoda.
- Osigurati pomoć u procesu uključivanja i učešća žena na sajmovima poljoprivrede, turizma i drugih sličnih manifestacija.
- Stvoriti mogućnosti za žene sa ruralnog područja da iskoriste postojeća znanja i resurse i stave ih u funkciju kako bi postale ekonomski snažnije.
- Uticati na svijest žena političara da više rade na zastupanju prava žena sa ruralnih područja.
- Obezbijediti podršku lokalne zajednice formiranju Udruženja (prostor, edukacija).
- Obavezati predstavnike javnih ustanova i centra da se seoska žena blagovremeno informiše o njenim pravima (okrugli stolovi, letci i sl....).

4. ZAKLJUČAK

Provedene radionice su rezultirale zaključkom da je seoska žena još uvijek značajno izolirana i diskriminirana u uživanju svojih prava. Iako su evidentni manji pozitivni pomaci, još uvijek postoje tradicionalna shvatanja, stereotipi i u gradskim, a posebno u ruralnim sredinama koji sputavaju ženu da se izbori za ulogu koja joj pripada u društvu. Tokom istraživanja i radionica učesnice su pokazale izvjesnu nadu da će se kroz ovo istraživanje njihov glas čuti i da će barem manji dio problema i prijedloga biti uvažen od strane donosioca odluka i kreatora politika. Sasvim je izvjesno da nema ozbiljnijih pomaka u pravcu jačanja položaja seoske žene bez prepoznavanja problema od strane svih aktera razvoja i sveobuhvatne podrške koja će osigurati ravnopravnije učešće seoske žene u svim društveno-ekonomskim procesima.

DODACI

DODATAK 1. PREGLED LOKACIJA NA KOJIM JE ISTRAŽIVANJE PROVEDENO

17 općina (37 seoskih zajednica)

Zenica (Ričice i Pehare)

Tešanj (Kraševo, Kalošević)

Travnik (Bijelo Buće, Han Bila)

Vitez (Kruščica, Lupac)

Goražde (Bogušići, Berič, Posestra)

Goražde /i jedna mjesna zajednica u Trnovu/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica, Kamenica)

Gradačac (Vučkovci, Lukavac, Srnice gornje)

Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)

Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)

Ilijaš (Popovići, Ljubinovići, Podlugovi)

Bosanska krupa (Otoka)

Mostar i Počitelj(Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)

Široki brijeg i Čitluk (Kočerina, Blizanci, Slipčiči)

Gračanica (Škahovica , Soko)

Čelić (Vražići, Palanka)

Istraživanje su po osnovu razvijene metodologije od strane Udruženja Vesta provele educirane predstavnice partnerskih organizacije iz "Centra za pravnu pomoć ženama" Zenica, Fondacija „Cure“ Sarajevo, „Glas žene“ Bihać, "Goraždanke" Goražde, "Udruženje poljoprivrednih proizvođača, inženjera i tehničara" Gračanica, „LDA“ Mostar i nezavisne stručnjakinje i OCD aktivistice iz Gradačca.

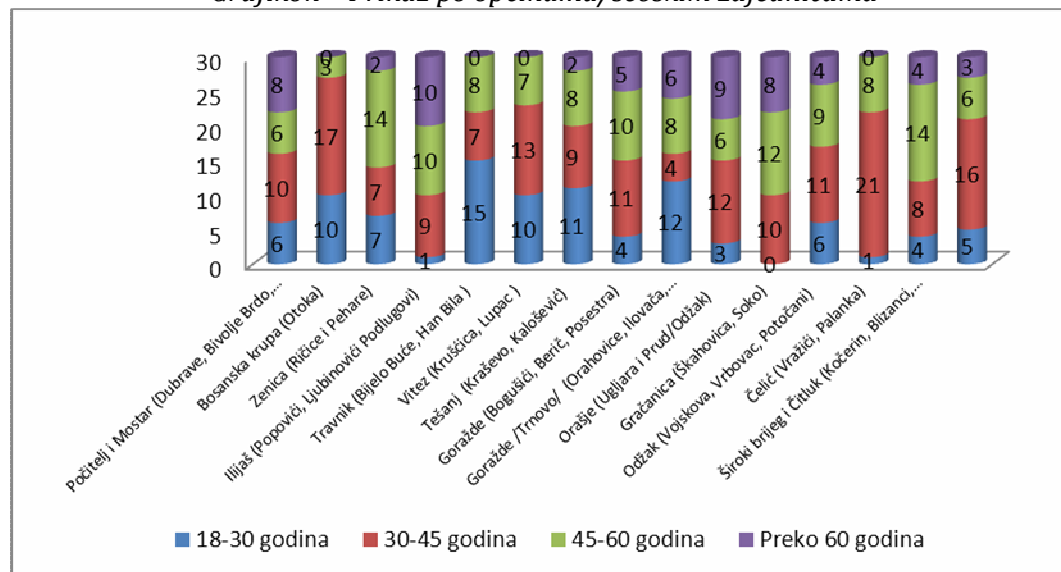
DODATAK 2.
PRIKAZI PO LOKACIJAMA

1. Starosna dob ispitanica

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)		Bosanska krupa (Otoka)		Zenica (Ričice i Pehare)		Ilijaš (Popovići, Ljubinovići Podlugovi)		Travnik (Bijelo Buće, Han Bila)		Vitez (Krušćica, Lupac)		Tešanj (Kraševo, Kaloševići)		Goražde (Bogušići, Berić, Posestra)		Goražde /Trnovo/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)		Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)		Gračanica (Škrahovica, Soko)		Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)		Čelić (Vražići, Palanka)		Široki brijeg i Čitluk (Kočerini, Blizanci, Slipčići)		Gradačac (Vučkovi, Lukavac, Srnice gornje)		UKUPNO	
18-30 godina	6	20%	10	33%	7	23%	1	3%	15	50%	10	33%	11	37%	4	13%	12	40%	3	10%	0	0%	6	20%	1	3%	4	13%	5	17%	95	21%
30-45 godina	10	33%	17	57%	7	23%	9	30%	7	23%	13	43%	9	30%	11	37%	4	13%	12	40%	10	33%	11	37%	21	70%	8	27%	16	53%	165	37%
45-60 godina	6	20%	3	10%	14	47%	10	33%	8	27%	7	23%	8	27%	10	33%	8	27%	6	20%	12	40%	9	30%	8	27%	14	47%	6	20%	129	29%
Preko 60 godina	8	27%	0	0%	2	7%	10	33%	0	0%	0	0%	2	7%	5	17%	6	20%	9	30%	8	27%	4	13%	0	0%	4	13%	3	10%	61	14%
UKUPNO	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	450	100%

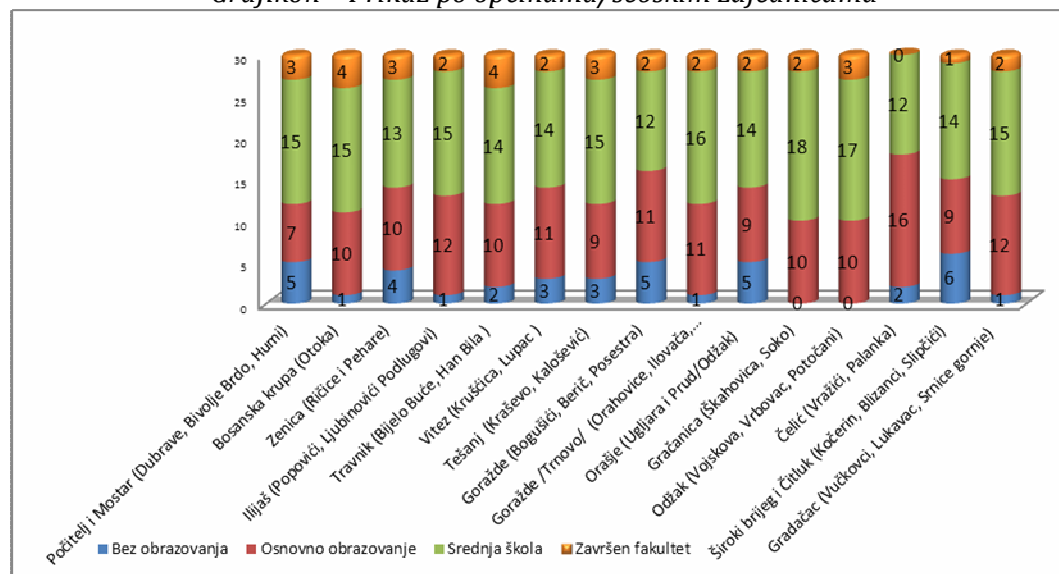
Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

2. Formalno obrazovanje ispitanica

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)		Bosanska krupa (Otoka)		Zenica (Ričice i Pehare)		Ilijaš (Popovići, Ljubinovići, Podlugovi)		Travnik (Bijelo Buće, Han Bila)		Vitez (Krušćica, Lupac)		Tešanj (Kraševo, Kalošević)		Goražde (Bogušići, Berič, Posestra)		Goražde /Trnovo/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)		Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)		Gračаница (Škahnovica, Soko)		Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)		Čelić (Vražići, Palanka)		Široki brijeg i Čitluk (Kočerini, Blizanci, Slipčići)		Gradačac (Vučkovići, Lukavac, Srnice gornje)		UKUPNO	
Bez obrazovanja	5	17%	1	3%	4	13%	1	3%	2	7%	3	10%	3	10%	5	17%	1	3%	5	17%	0	0%	0	0%	2	7%	6	20%	1	3%	39	9%
Osnovno obrazovanje	7	23%	10	33%	10	33%	12	40%	10	33%	11	37%	9	30%	11	37%	11	37%	9	30%	10	33%	10	33%	16	53%	9	30%	12	40%	157	35%
Srednja škola	15	50%	15	50%	13	43%	15	50%	14	47%	14	47%	15	50%	12	40%	16	53%	14	47%	18	60%	17	57%	12	40%	14	47%	15	50%	219	49%
Završen fakultet	3	10%	4	13%	3	10%	2	7%	4	13%	2	7%	3	10%	2	7%	2	7%	2	7%	2	7%	3	10%	0	0%	1	3%	2	7%	35	8%
UKUPNO	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	450	100%

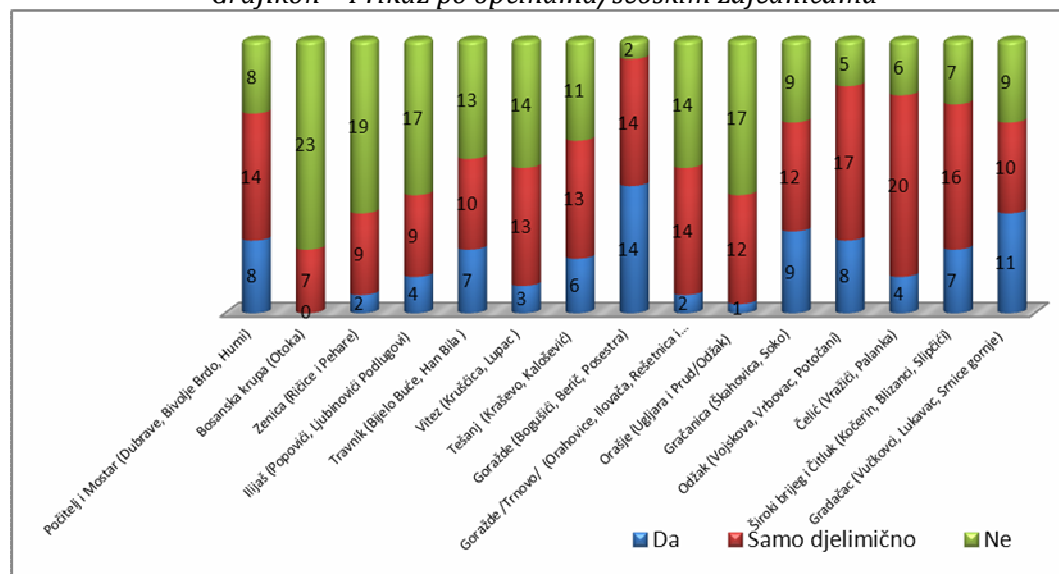
Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

3. Stavovi ispitanica o vrednovanju uloge žene na selu

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)		Bosanska krupa (Otoka)		Zenica (Ričice i Pehare)		Ilijaš (Popovići, Ljubinovići, Podlugovi)		Travnik (Bijelo Buće, Han Bila)		Vitez (Krušćica, Lupac)		Tešanj (Kraševo, Kalošević)		Goražde (Bogušići, Berić, Posestra)		/Trnovo/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)		Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)		Gračanica (Škrahovica, Soko)		Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)		Čelić (Vražići, Palanka)		Široki brijeg i Čitluk (Kočerini, Blizanci, Slipčići)		Gradačac (Vučkovi, Lukavac, Srnice gornje)		UKUPNO	
Da	8	27%	0	0%	2	7%	4	13%	7	23%	3	10%	6	20%	14	47%	2	7%	1	3%	9	30%	8	27%	4	13%	7	23%	11	37%	86	19%
Samo djelimično	14	47%	7	23%	9	30%	9	30%	10	33%	13	43%	13	43%	14	47%	14	47%	12	40%	12	40%	17	57%	20	67%	16	53%	10	33%	190	42%
Ne	8	27%	23	77%	19	63%	17	57%	13	43%	14	47%	11	37%	2	7%	14	47%	17	57%	9	30%	5	17%	6	20%	7	23%	9	30%	174	39%
UKUPNO	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	450	100%

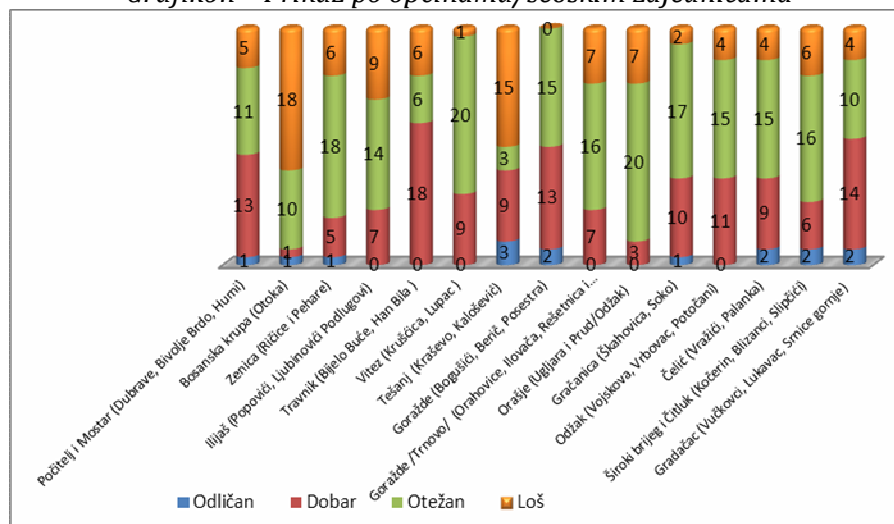
Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

4. Ocjena pristupa koji žena na selu ima prema različitim institucijama

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)		Bosanska krupa (Otoka)		Zenica (Ričice i Pehare)		Ilijaš (Popovići, Ljubinovići Podlugovi)		Travnik (Bijelo Buče, Han Bila)		Vitez (Krušćica, Lupac)		Tešanj (Kraševo, Kalošević)		Goražde (Bogušići, Berić, Posestra)		Goražde /Imovo/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)		Orašje (Ugljara i Purd/Odžak)		Gračanica (Škrahovica, Soko)		Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)		Čečić (Vražići, Palanka)		Široki brijeg i Čitluk (Kočerini, Blizanci, Slipčiči)		Gradacac (Vučkovci, Lukavac, Smice gornje)		UKUPNO	
Odličan	1	3%	1	3%	1	3%	0	0%	0	0%	0	0%	3	10%	2	7%	0	0%	0	0%	1	3%	0	0%	2	7%	2	7%	2	7%	15	3%
Dobar	13	43%	1	3%	5	17%	7	23%	18	60%	9	30%	9	30%	13	43%	7	23%	3	10%	10	33%	11	37%	9	30%	6	20%	14	47%	135	30%
Otežan	11	37%	10	33%	18	60%	14	47%	6	20%	20	67%	3	10%	15	50%	16	53%	20	67%	17	57%	15	50%	15	50%	16	53%	10	33%	206	46%
Loš	5	17%	18	60%	6	20%	9	30%	6	20%	1	3%	15	50%	0	0%	7	23%	7	23%	2	7%	4	13%	4	13%	6	20%	4	13%	94	21%
UKUPNO	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	450	100%

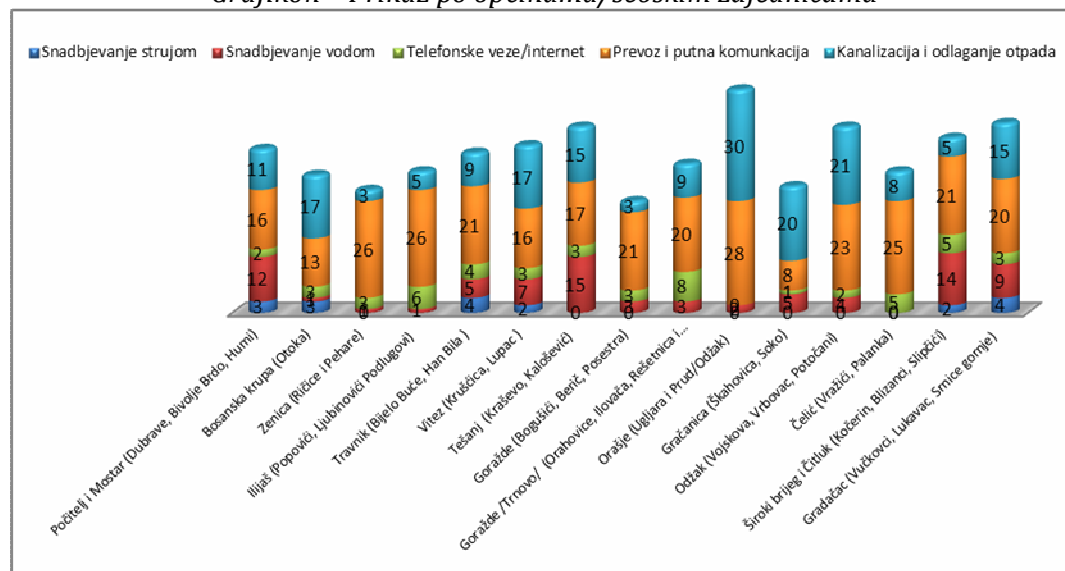
Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

5. Kvalitet lokalne infrastrukture

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)	Bosanska krupa (Otoka)	Zenica (Ričice i Pehare)	Ilijaš (Popovići, Ljubinovići Podlugovi)	Travnik (Bijelo Buče, Han Bila)	Vitez (Krušćica, Lupac)	Tešanj (Kraševo, Kalošević)	Goražde (Bogušići, Berić, Posestra)	Goražde /Trnovo/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)	Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)	Gračanica (Škahnovica, Soko)	Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)	Čelić (Vražići, Palanka)	Široki brijeg i Čitluk (Kočerini, Blizanci, Šipčići)	Gradačac (Vučkovci, Lukavac, Srnice gornje)	UKUPNO																
Snadbjevanje strujom	3	7%	3	8%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	2	4%	4	8%	18	3%												
Snadbjevanje vodom	12	27%	1	3%	1	3%	5	12%	7	16%	15	30%	3	10%	3	8%	2	3%	5	15%	4	8%	0	0%	14	30%	9	18%	82	13%		
Telefonske veze /internet	2	5%	3	8%	3	9%	6	16%	4	9%	3	7%	3	10%	8	20%	0	0%	1	3%	2	4%	5	13%	5	11%	3	6%	51	8%		
Prevoz i putna komunikacija	16	36%	13	35%	26	79%	26	68%	21	49%	16	36%	17	34%	21	70%	20	50%	28	47%	8	24%	23	46%	25	66%	21	45%	20	39%	301	47%
Kanalizacija i odlaganje otpada	11	25%	17	46%	3	9%	5	13%	9	21%	17	38%	15	30%	3	10%	9	23%	30	50%	20	59%	21	42%	8	21%	5	11%	15	29%	188	29%
UKUPNO	44	100%	37	100%	33	100%	38	100%	43	100%	45	100%	50	100%	30	100%	40	100%	60	100%	34	100%	50	100%	38	100%	47	100%	51	100%	640	100%

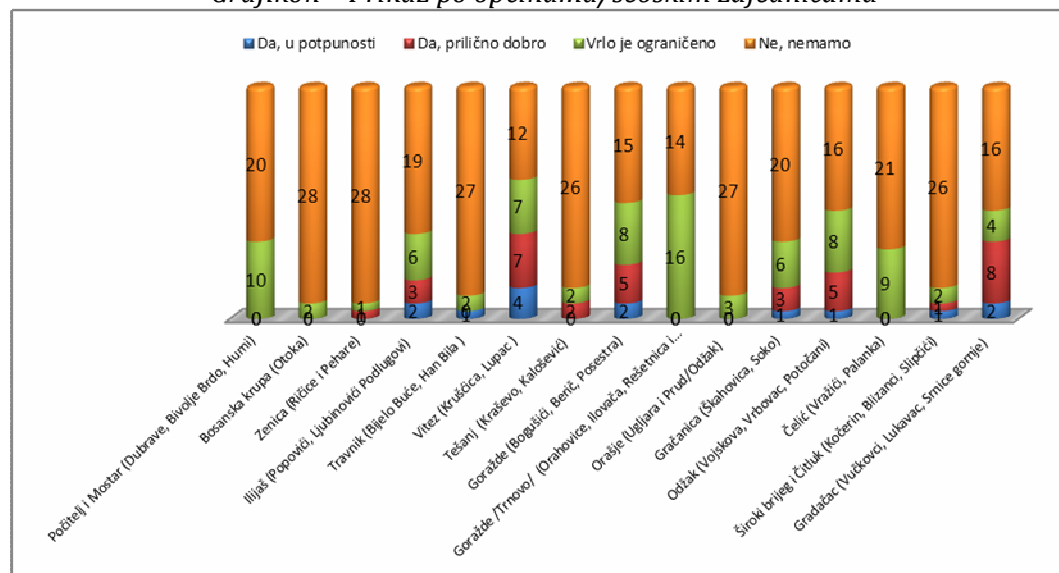
Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

6. Učešće žena u upravljačkim strukturama mjesnih zajednica

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)		Bosanska krupa (Otoka)		Zenica (Ričice i Pehare)		Ilijaš (Popovići, Ljubinovići Podlugovi)		Travnik (Bijelo Buće, Han Bila)		Vitez (Krušćica, Lupac)		Tešanj (Kraševo, Kalošević)		Goražde (Bogušić, Berić, Posestra)		Goražde /Trnovo/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)		Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)		Gračanica (Škahnovica, Soko)		Odžak (Vojškova, Vrbovac, Potočani)		Čelić (Vražići, Palanka)		Široki brijeg i Čitluk (Kočerim, Blizanci, Slipčić)		Gradačac (Vužkovci, Lukavac, Smice gornje)		UKUPNO	
Da, u potpunosti	0	0%	0	0%	0	0%	2	7%	1	3%	4	13%	0	0%	2	7%	0	0%	0	0%	1	3%	0	0%	1	3%	1	3%	2	7%	14	3%
Da, prilično dobro	0	0%	0	0%	1	3%	3	10%	0	0%	7	23%	2	7%	5	17%	0	0%	0	0%	3	10%	5	17%	0	0%	1	3%	8	27%	35	8%
Vrlo je ograničeno	10	33%	2	7%	1	3%	6	20%	2	7%	7	23%	2	7%	8	27%	16	53%	3	10%	6	20%	8	27%	9	30%	2	7%	4	13%	86	19%
Ne, nemamo	20	67%	28	93%	28	93%	19	63%	27	90%	12	40%	26	87%	15	50%	14	47%	27	90%	20	67%	16	53%	21	70%	26	87%	16	53%	315	70%
UKUPNO	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	450	100%

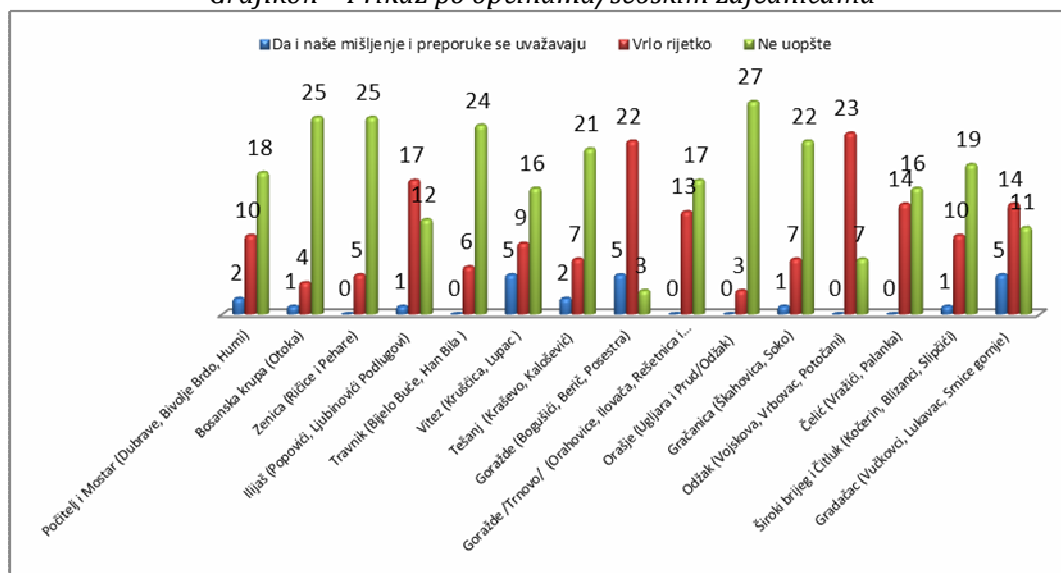
Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

7. Učešće žena u razvoju privrednih i poljoprivrednih planova i politika razvoja

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)		Bosanska krpa (Otoka)		Zenica (Rižice i Pehare)		Ilijaš (Popovići, Ljubinovići Podlugovi)		Travnik (Bijelo Buče, Han Bila)		Vitez (Krušćica, Lupac)		Tešanj (Kraševo, Kalošević)		Goražde (Bogušići, Berić, Posestra)		Goražde /Trnovo/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)		Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)		Gračanica (Škrahovica, Soko)		Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)		Čelić (Vražići, Palanka)		Široki brijeg i Čitluk (Kočerini, Blizanci, Slipčići)		Gradačac (Vučkovci, Lukavac, Srnice gornje)		UKUPNO	
Da i naše mišljenje i preporuke se uvažavaju	2	7%	1	3%	0	0%	1	3%	0	0%	5	17%	2	7%	5	17%	0	0%	0	0%	1	3%	0	0%	0	0%	1	3%	5	17%	23	5%
Vrlo rijetko	10	33%	4	13%	5	17%	17	57%	6	20%	9	30%	7	23%	22	73%	13	43%	3	10%	7	23%	23	77%	14	47%	10	33%	14	47%	164	36%
Ne uopšte	18	60%	25	83%	25	83%	12	40%	24	80%	16	53%	21	70%	3	10%	17	57%	27	90%	22	73%	7	23%	16	53%	19	63%	11	37%	263	58%
UKUPNO	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	450	100%		

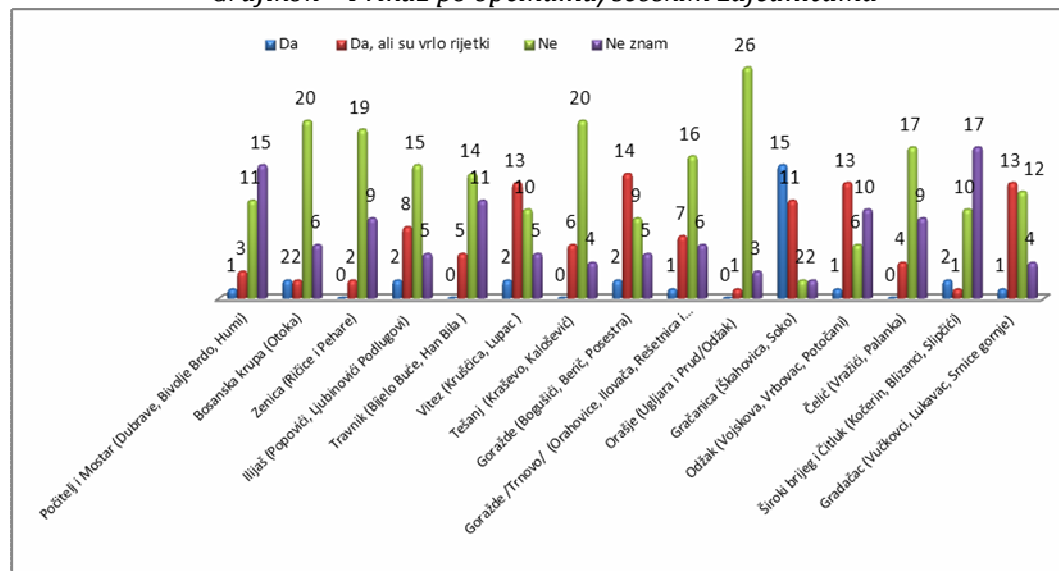
Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

8. Saznanja o posebnim programima podrške

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivojje Brdo, Humi)	Bosanska krupa (Otoka)	Zenica (Ričice i Pehare)	Ilijaš (Popovići, Ljubinovići, Podlugovi)	Travnik (Bijelo Buće, Han Bila)	Vitez (Krušćica, Lupac)	Tešanj (Kraševo, Kaloševići)	Goražde (Bogušići, Berić, Posestra)	Goražde /Trnovo/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)	Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)	Gračanica (Škahnovica, Soko)	Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)	Čelić (Vražići, Palanka)	Široki brijeg i Čitluk (Kočerini, Blizanci, Slipčići)	Gradačac (Vučkovci, Lukavac, Srnice gornje)	UKUPNO
Da	1 3%	2 7%	0 0%	2 7%	0 0%	2 7%	0 0%	2 7%	1 3%	0 0%	15 50%	1 3%	0 0%	2 7%	1 3%	29 6%
Da, ali su vrlo rijetki	3 10%	2 7%	2 7%	8 27%	5 17%	13 43%	6 20%	14 47%	7 23%	1 3%	11 37%	13 43%	4 13%	1 3%	13 43%	103 23%
Ne	11 37%	20 67%	19 63%	15 50%	14 47%	10 33%	20 67%	9 30%	16 53%	26 87%	2 7%	6 20%	17 57%	10 33%	12 40%	207 46%
Ne znam	15 50%	6 20%	9 30%	5 17%	11 37%	5 17%	4 13%	5 17%	6 20%	3 10%	2 7%	10 33%	9 30%	17 57%	4 13%	111 25%
UKUPNO	30 100%	30 100%	30 100%	30 100%	30 100%	30 100%	30 100%	30 100%	30 100%	30 100%	30 100%	30 100%	30 100%	30 100%	30 100%	450 100%

Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

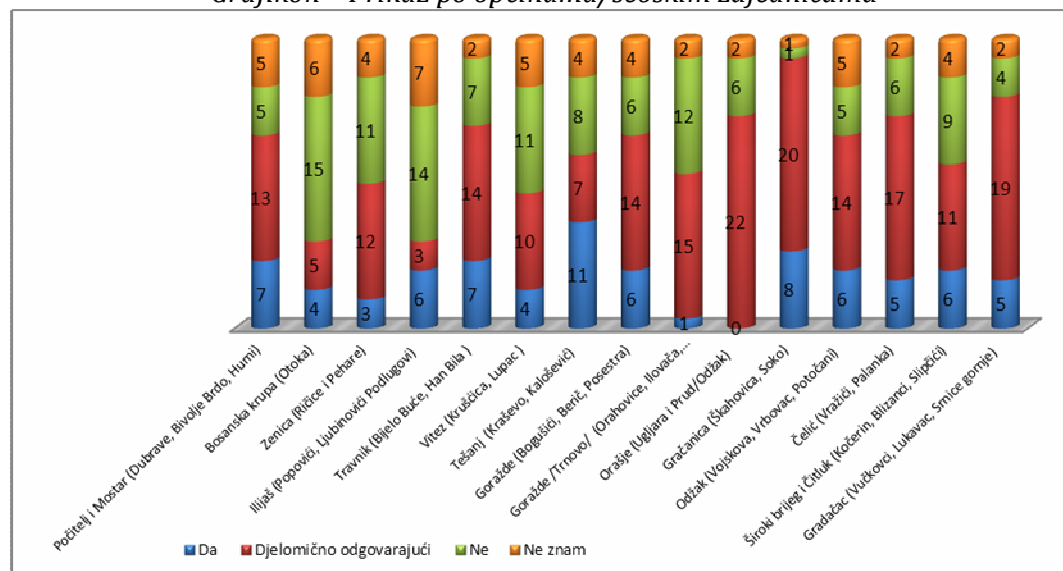

9. Stavovi ispitanica u odnosu na odgovarajući i zadovoljavajući ekonomski položaj

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)		Bosanska krupa (Otoka)		Zenica (Ričice i Pehare)		Ilijaš (Popovići, Ljubinovići Podlugovi)		Travnik (Bijelo Buće, Han Bila)		Vitez (Kruščica, Lupac)		Tešanj (Kraševo, Kalošević)		Goražde (Bogušići, Berić, Posestra)		Goražde /Trnovo/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)		Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)		Gračanica (Škrahovica, Soko)		Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)		Čelić (Vražići, Palanka)		Široki brijeg i Čitluk (Kočerim, Blizanci, Slipčići)		Gradačac (Vučkovci, Lukavac, Srnice gornje)		UKUPNO	
Da	7	23%	4	13%	3	10%	6	20%	7	23%	4	13%	11	37%	6	20%	1	3%	0	0%	8	27%	6	20%	5	17%	6	20%	5	17%	79	18%
Djelomično odgovarajući	13	43%	5	17%	12	40%	3	10%	14	47%	10	33%	7	23%	14	47%	15	50%	22	73%	20	67%	14	47%	17	57%	11	37%	19	63%	196	44%
Ne	5	17%	15	50%	11	37%	14	47%	7	23%	11	37%	8	27%	6	20%	12	40%	6	20%	1	3%	5	17%	6	20%	9	30%	4	13%	120	27%
Ne znam	5	17%	6	20%	4	13%	7	23%	2	7%	5	17%	4	13%	4	13%	2	7%	2	7%	1	3%	5	17%	2	7%	4	13%	2	7%	55	12%
UKUPNO	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	450	100%

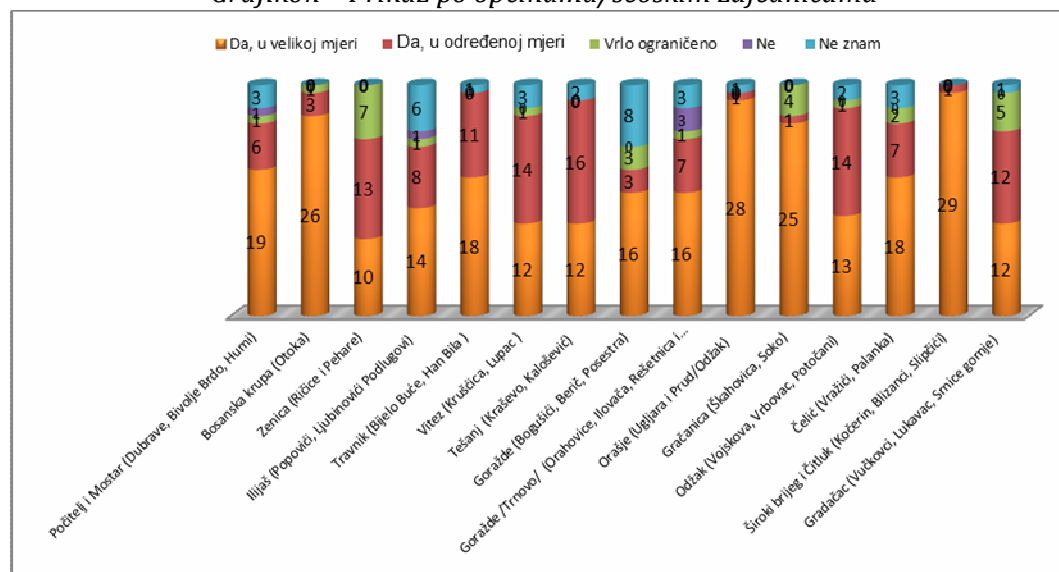
Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

10. Stavovi ispitanica o mogućnostima boljeg ekonomskog položaja žena na selu

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)		Bosanska krupa (Otoka)		Zenica (Ričice i Pehare)		Ilijaš (Popovići, Ljubinovići Podlugovi)		Travnik (Bijelo Buće, Han Bila)		Vitez (Krušćica, Lupac)		Tešanj (Kraševo, Kaloševići)		Goražde (Bogušići, Beriž, Posestra)		Goražde /Trnovo/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)		Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)		Gračanica (Škahnovica, Soko)		Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)		Čelić (Vražići, Palanka)		Široki brijeg i Čitluk (Kočerin, Blizanci, Slipčiči)		Gradačac (Vučkovci, Lukavac, Srnice gornje)		UKUPNO	
Da, u velikoj mjeri	19	63%	26	87%	10	33%	14	47%	18	60%	12	40%	12	40%	16	53%	16	53%	28	93%	25	83%	13	43%	18	60%	29	97%	12	40%	268	60%
Da, u određenoj mjeri	6	20%	3	10%	13	43%	8	27%	11	37%	14	47%	16	53%	7	23%	1	3%	1	3%	14	47%	7	23%	1	3%	12	40%	117	26%		
Vrlo ograničeno	1	3%	1	3%	7	23%	1	3%	0	0%	1	3%	0	0%	3	10%	1	3%	0	0%	4	13%	1	3%	2	7%	0	0%	5	17%	27	6%
Ne	1	3%	0	0%	0	0%	1	3%	0	0%	0	0%	0	0%	3	10%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	5	1%
Ne znam	3	10%	0	0%	0	0%	6	20%	1	3%	3	10%	2	7%	8	27%	3	10%	1	3%	0	0%	2	7%	3	10%	0	0%	1	3%	33	7%
UKUPNO	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	450	100%

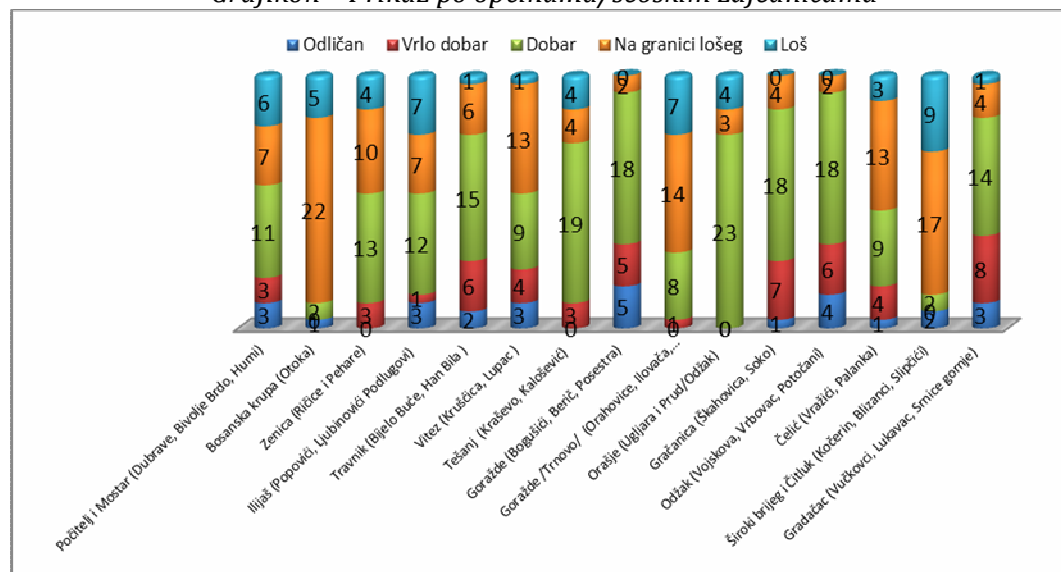
Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

11. Stavovi ispitanica u odnosu na kvalitet života na selu

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)		Bosanska krupa (Otoka)		Zenica (Ričice i Pehare)		Ilijaš (Popovići, Ljubinovići Podlugovi)		Travnik (Bijelo Buće, Han Bila)		Vitez (Krušćica, Lupac)		Tešanj (Kraševo, Kalošević)		Goražde (Bogušići, Berić, Posestra)		/Trnovo/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)		Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)		Gračanica (Škrahovica, Soko)		Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)		Čelić (Vražići, Palanka)		Široki brijeg i Čitluk (Kočerini, Blizanci, Slipčiči)		Gradačac (Vučkovići, Lukavac, Srnice gornje)		UKUPNO			
Odličan	3	10%	1	3%	0	0%	3	10%	2	7%	3	10%	0	0%	5	17%	0	0%	0	0%	1	3%	4	13%	1	3%	2	7%	3	10%	28	6%		
Vrlo dobar	3	10%	0	0%	3	10%	1	3%	6	20%	4	13%	3	10%	5	17%	1	3%	0	0%	7	23%	6	20%	4	13%	0	0%	8	27%	51	11%		
Dobar	11	37%	2	7%	13	43%	12	40%	15	50%	9	30%	19	63%	18	60%	8	27%	23	77%	18	60%	18	60%	2	7%	14	47%	191	42%				
Na granici lošeg	7	23%	22	73%	10	33%	7	23%	6	20%	13	43%	4	13%	2	7%	14	47%	3	10%	4	13%	2	7%	13	43%	17	57%	4	13%	128	28%		
Loš	6	20%	5	17%	4	13%	7	23%	1	3%	1	3%	4	13%	0	0%	7	23%	4	13%	0	0%	0	0%	3	10%	9	30%	1	3%	52	12%		
UKUPNO	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	450	100%

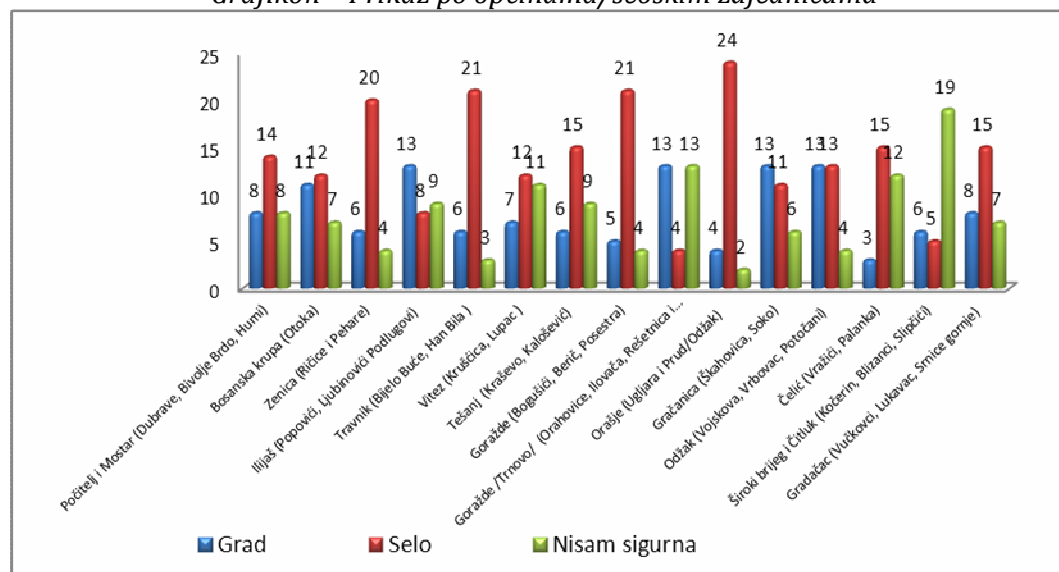
Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

12. Mogućnost izbora između života u selu ili u gradu

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)		Bosanska krupa (Otoka)		Zenica (Ričice i Pehare)		Ilijaš (Popovići, Ljubinovići, Podlugovi)		Travnik (Bijelo Buće, Han Bila)		Vitez (Krušćica, Lupac)		Tešanj (Kraševo, Kalošević)		Goražde (Bogušići, Berić, Posestra)		Goražde /Trnovo/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)		Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)		Gračanica (Škahnovica, Soko)		Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)		Čelić (Vražići, Palanka)		Široki brijeg i Čitluk (Kočerini, Blizanci, Slipčiči)		Gradačac (Vučkovići, Lukavac, Srnice gornje)		UKUPNO	
Grad	8	27%	11	37%	6	20%	13	43%	6	20%	7	23%	6	20%	5	17%	13	43%	4	13%	13	43%	13	43%	3	10%	6	20%	8	27%	122	27%
Selo	14	47%	12	40%	20	67%	8	27%	21	70%	12	40%	15	50%	21	70%	4	13%	24	80%	11	37%	13	43%	15	50%	5	17%	15	50%	210	47%
Nisam sigurna	8	27%	7	23%	4	13%	9	30%	3	10%	11	37%	9	30%	4	13%	13	43%	2	7%	6	20%	4	13%	12	40%	19	63%	7	23%	118	26%
UKUPNO	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	450	100%

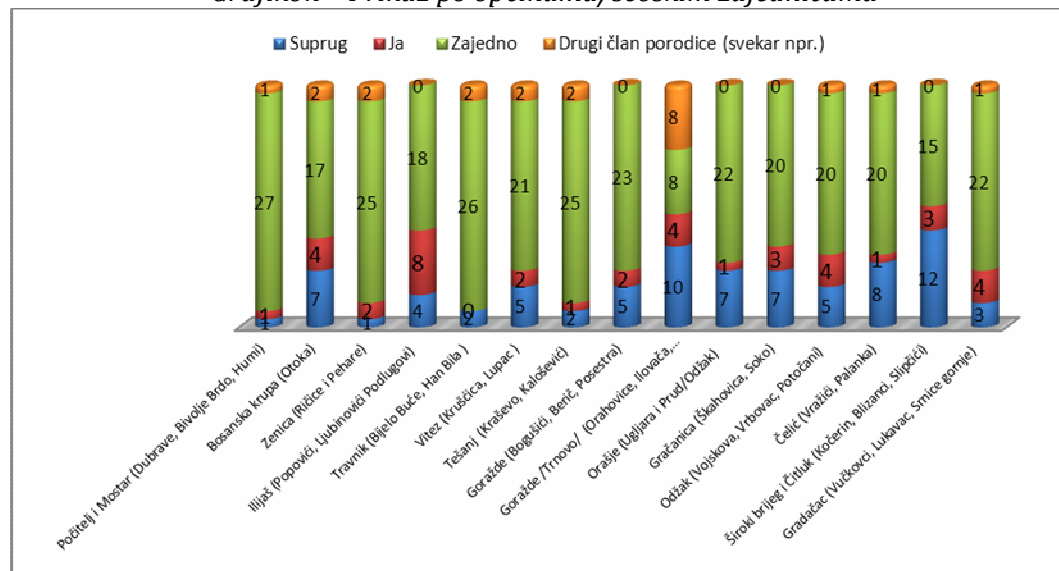
Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

13. Stavovi ispitanica po pitanju donošenja odluka u porodici

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivođe Brdo, Humi)		Bosanska krupa (Otoka)		Zenica (Ričice i Pehare)		Ilijaš (Popovići, Ljubinovići Podlugovi)		Travnik (Bijelo Buće, Han Bila)		Vitez (Krušćica, Lupac)		Tešanj (Kraševo, Kalošević)		Goražde (Bogušići, Berić, Posestra)		/Trnovo/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)		Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)		Gračanica (Škrahovica, Soko)		Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)		Čelić (Vražići, Palanka)		Široki brijeg i Čitluk (Kočerini, Blizanci, Sliptići)		Gradačac (Vučkovi, Lukavac, Srnice gornje)		UKUPNO	
Suprug	1	3%	7	23%	1	3%	4	13%	2	7%	5	17%	2	7%	5	17%	10	33%	7	23%	7	23%	5	17%	8	27%	12	40%	3	10%	79	18%
Ja	1	3%	4	13%	2	7%	8	27%	0	0%	2	7%	1	3%	2	7%	4	13%	1	3%	3	10%	4	13%	1	3%	3	10%	4	13%	40	9%
Zajedno	27	90%	17	57%	25	83%	18	60%	26	87%	21	70%	25	83%	23	77%	8	27%	22	73%	20	67%	20	67%	20	67%	15	50%	22	73%	309	69%
Drugi član porodice (svekar npr.)	1	3%	2	7%	2	7%	0	0%	2	7%	2	7%	2	7%	0	0%	8	27%	0	0%	0	0%	1	3%	1	3%	0	0%	1	3%	22	5%
UKUPNO	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	450	100%		

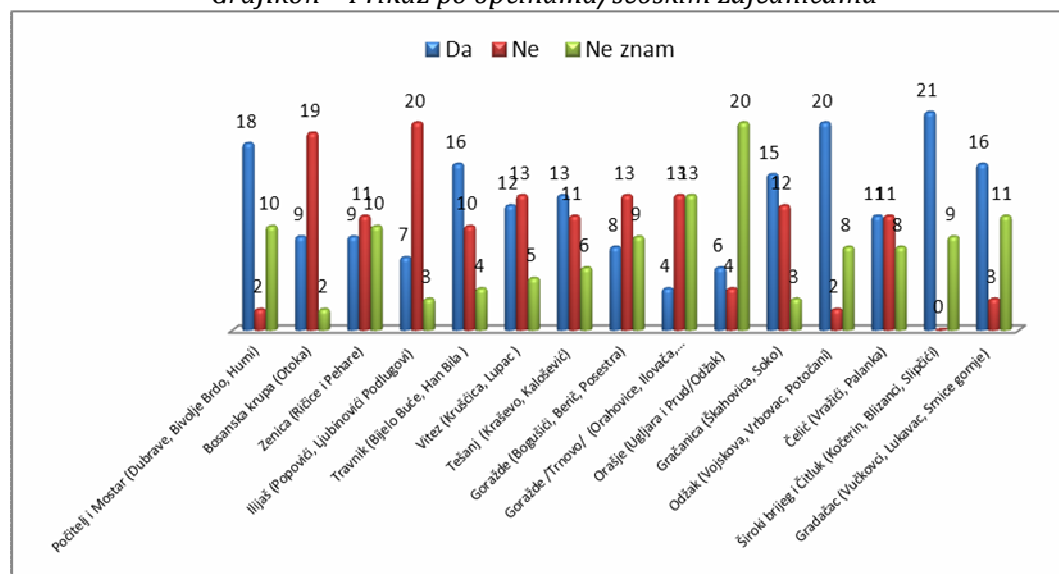
Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

14. Ocjena postojanja zadovoljavajućeg nivoa znanja u oblasti brige i zaštite zdravlja

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)		Bosanska krupa (Otoka)		Zenica (Ričice i Pehare)		Ilijaš (Popovići, Ljubinovići Podlugovi)		Travnik (Bijelo Buče, Han Bila)		Vitez (Kruštica, Lupac)		Tešanj (Kraševo, Kalošević)		Goražde (Bogušići, Beriž, Posestra)		Goražde /Trnovo/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)		Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)		Gračanica (Škahanica, Soko)		Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)		Čelić (Vražići, Palanka)		Široki brijeg i Čitluk (Kočerini, Blizanci, Slipići)		Gradačac (Vučkovci, Lukavac, Srnice gornje)		UKUPNO	
Da	18	60%	9	30%	9	30%	7	23%	16	53%	12	40%	13	43%	8	27%	4	13%	6	20%	15	50%	20	67%	11	37%	21	70%	16	53%	185	41%
Ne	2	7%	19	63%	11	37%	20	67%	10	33%	13	43%	11	37%	13	43%	13	43%	4	13%	12	40%	2	7%	11	37%	0	0%	3	10%	144	32%
Ne znam	10	33%	2	7%	10	33%	3	10%	4	13%	5	17%	6	20%	9	30%	13	43%	20	67%	3	10%	8	27%	8	27%	9	30%	11	37%	121	27%
UKUPNO	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	450	100%		

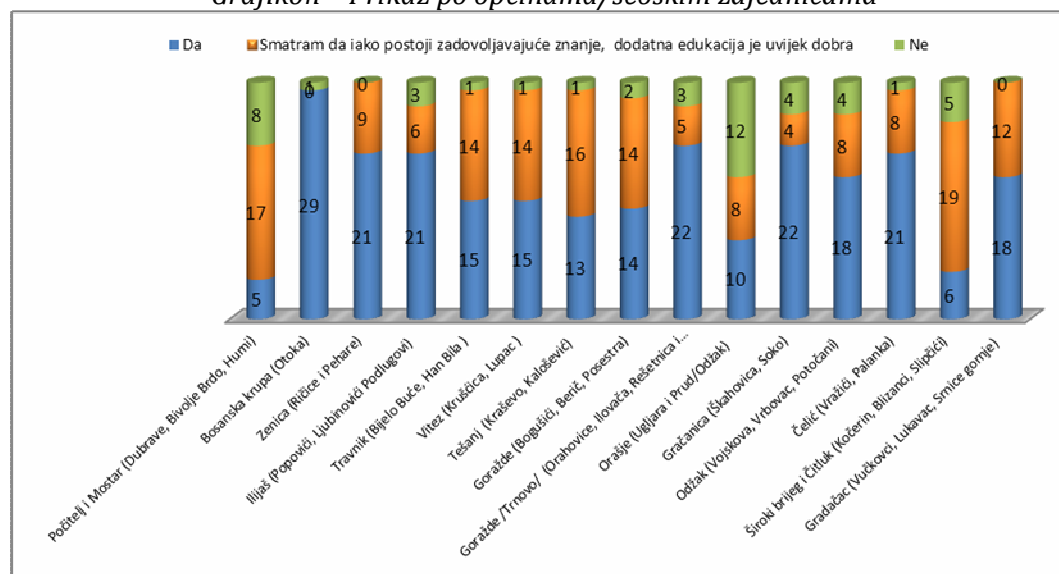
Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

15. Stavovi ispitanica o potrebi za dodatnim informacijama i edukacijom

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)	Bosanska krupa (Otoka)	Zenica (Ričice i Pehare)	Ilijaš (Popovići, Ljubinovići, Podlugovi)	Travnik (Bijelo Buće, Han Bila)	Vitez (Krušćica, Lupac)	Tešanj (Kraševo, Kalošević)	Goražde (Bogušići, Berić, Posestra)	Goražde /Trnovo/ (Orahovice, Hlovača, Rešetnica i Kamenica)	Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)	Gračanica (Škahnovica, Soko)	Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)	Čelić (Vražići, Palanka)	Široki brijeg i Čitluk (Kočerim, Blizanci, Slipčiči)	Gradačac (Vučkovci, Lukavac, Srnice gornje)	UKUPNO																
Da	5	17%	29	97%	21	70%	21	70%	15	50%	15	50%	13	43%	14	47%	22	73%	10	33%	22	73%	18	60%	21	70%	6	20%	18	60%	250	56%
Smatram da iako postoji zadovoljavajuće znanje, dodatna edukacija je uvijek dobra	17	57%	0	0%	9	30%	6	20%	14	47%	14	47%	16	53%	14	47%	5	17%	8	27%	4	13%	8	27%	8	27%	19	63%	12	40%	154	34%
Ne	8	27%	1	3%	0	0%	3	10%	1	3%	1	3%	1	3%	2	7%	3	10%	12	40%	4	13%	4	13%	1	3%	5	17%	0	0%	46	10%
UKUPNO	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	450	100%

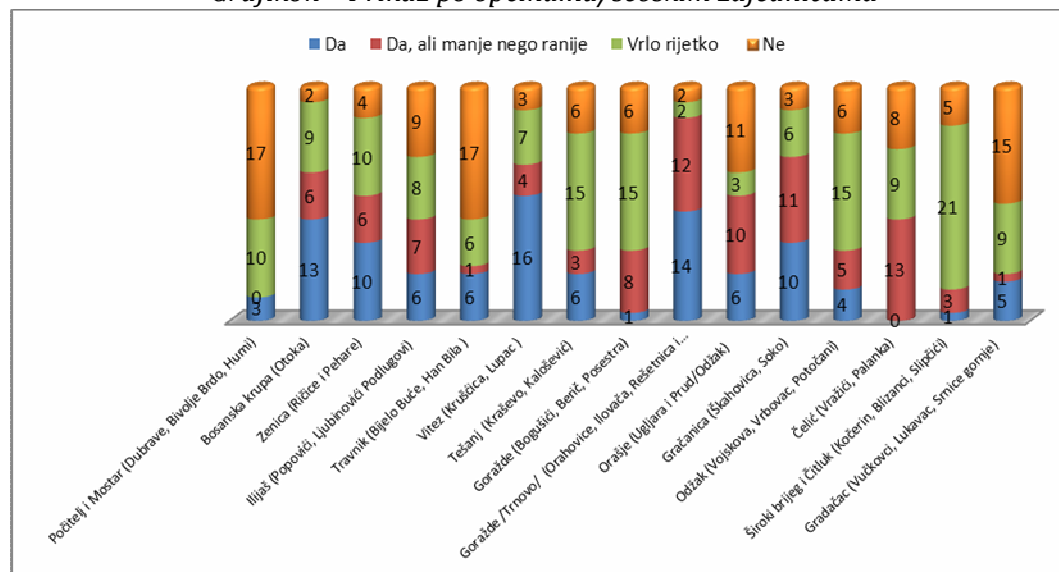
Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

16. Stavovi ispitanica o postojanju nasilja nad ženama

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)		Bosanska krupa (Otoka)		Zenica (Ričice i Pehare)		Ilijaš (Popovići, Ljubinovići, Podlugovi)		Travnik (Bijelo Buće, Han Bila)		Vitez (Krušćica, Lupac)		Tešanj (Kraševo, Kaloševići)		Goražde (Bogušići, Berić, Posestra)		Goražde /Trnovo/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)		Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)		Gračanica (Škahovica, Soko)		Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)		Čelić (Vražići, Palanka)		Široki brijeg i Čitluk (Kočerini, Blizanci, Slipčiči)		Gradačac (Vučkovi, Lukavac, Srnice gornje)		UKUPNO	
Da	3	10%	13	43%	10	33%	6	20%	6	20%	16	53%	6	20%	1	3%	14	47%	6	20%	10	33%	4	13%	0	0%	1	3%	5	17%	101	22%
Da, ali manje nego ranije	0	0%	6	20%	6	20%	7	23%	1	3%	4	13%	3	10%	8	27%	12	40%	10	33%	11	37%	5	17%	13	43%	3	10%	1	3%	90	20%
Vrlo rijetko	10	33%	9	30%	10	33%	8	27%	6	20%	7	23%	15	50%	15	50%	2	7%	3	10%	6	20%	15	50%	9	30%	21	70%	9	30%	145	32%
Ne	17	57%	2	7%	4	13%	9	30%	17	57%	3	10%	6	20%	6	20%	2	7%	11	37%	3	10%	6	20%	8	27%	5	17%	15	50%	114	25%
UKUPNO	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	450	100%

Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

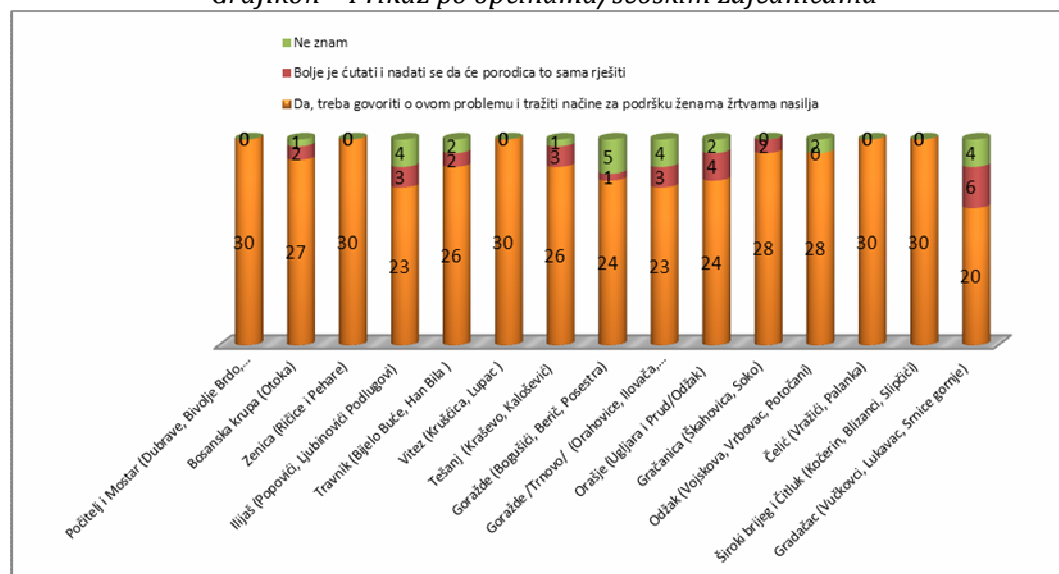

17. Nasilje u porodici i mjere koje treba poduzeti

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)		Bosanska krupa (Otoka)		Zenica (Ričice i Pehare)		Ilijaš (Popovići, Ljubinovići Podlugovi)		Travnik (Bijelo Buće, Han Bila)		Vitez (Krušćica, Lupac)		Tešanj (Kraševo, Kalošević)		Goražde (Bogušići, Berić, Posestra)		Goražde /Trnovo/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)		Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)		Gračanica (Škrahovica, Soko)		Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)		Čelić (Vražići, Palanka)		Široki brijeg i Čitluk (Kočerini, Blizanci, Slipčići)		Gradačac (Vučkovići, Lukavac, Srnice gornje)		UKUPNO	
	Broj	Postotak	Broj	Postotak	Broj	Postotak	Broj	Postotak	Broj	Postotak	Broj	Postotak	Broj	Postotak	Broj	Postotak	Broj	Postotak	Broj	Postotak	Broj	Postotak	Broj	Postotak	Broj	Postotak	Broj	Postotak	Broj	Postotak		
Da, treba govoriti o ovom problemu i tražiti načine za podršku ženama žrtvama nasilja	30	100%	27	90%	30	100%	23	77%	26	87%	30	100%	26	87%	24	80%	23	77%	24	80%	28	93%	28	93%	30	100%	30	100%	20	67%	399	89%
Bolje je čutati i nadati se da će porodica to sama riješiti	0	0%	2	7%	0	0%	3	10%	2	7%	0	0%	3	10%	1	3%	3	10%	4	13%	2	7%	0	0%	0	0%	0	0%	6	20%	26	6%
Ne znam	0	0%	1	3%	0	0%	4	13%	2	7%	0	0%	1	3%	5	17%	4	13%	2	7%	0	0%	2	7%	0	0%	4	13%	25	6%		
UKUPNO	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	450	100%		

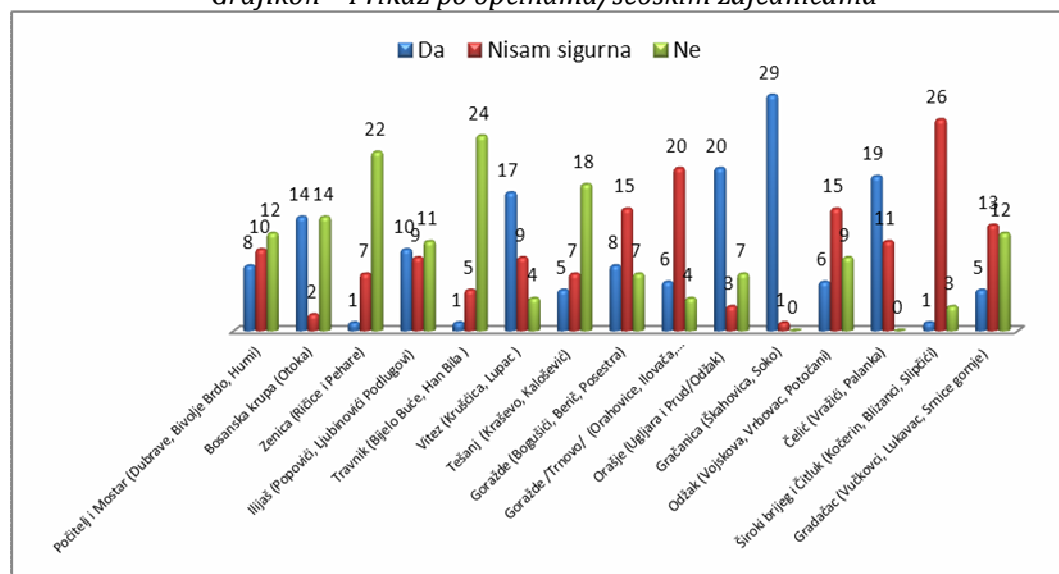
Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

18. Saznanja o postojanje nekih od oblika udruživanja žena u lokalnoj zajednici

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)		Bosanska krupa (Otoka)		Zenica (Ričice i Pehare)		Ilijaš (Popovići, Ljubinovići Podlugovi)		Travnik (Bijelo Buče, Han Bila)		Vitez (Kruščica, Lupac)		Tešanj (Kraševo, Kalošević)		Goražde (Bogušići, Beriž, Posestra)		Goražde /Trnovo/ (Orahovica, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)		Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)		Gračanica (Škahovica, Soko)		Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)		Čelić (Vražići, Palanka)		Široki brijeg i Čitluk (Kočerini, Blizanci, Slipčići)		Gradačac (Vučkovci, Lukavac, Srnice gornje)		UKUPNO	
Da	8	27%	14	47%	1	3%	10	33%	1	3%	17	57%	5	17%	8	27%	6	20%	20	67%	29	97%	6	20%	19	63%	1	3%	5	17%	150	33%
Nisam sigurna	10	33%	2	7%	7	23%	9	30%	5	17%	9	30%	7	23%	15	50%	20	67%	3	10%	1	3%	15	50%	11	37%	26	87%	13	43%	153	34%
Ne	12	40%	14	47%	22	73%	11	37%	24	80%	4	13%	18	60%	7	23%	4	13%	7	23%	0	0%	9	30%	0	0%	3	10%	12	40%	147	33%
UKUPNO	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	450	100%

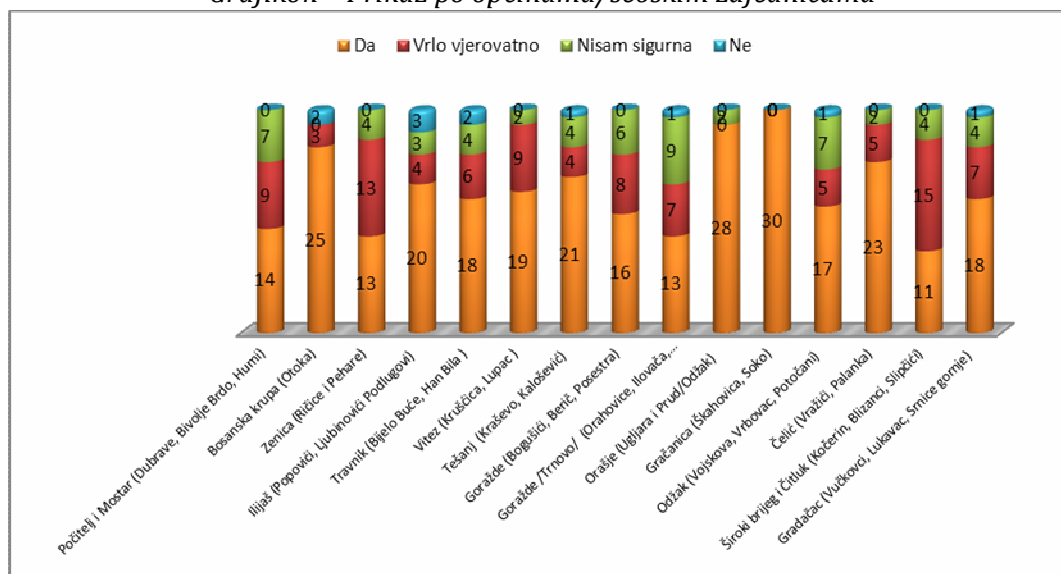
Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

19. Spremnost ispitanica da se uključe u rad udruženja

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)		Bosanska krupa (Otoka)		Zenica (Ričice i Pehare)		Ilijaš (Popovići, Ljubinovići, Podlugovi)		Travnik (Bijelo Buće, Han Bila)		Vitez (Kruščica, Lupac)		Tešanj (Kraševo, Kaloševići)		Goražde (Bogušići, Berić, Posestra)		/Trnovo/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)		Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)		Gračanica (Škrahovica, Soko)		Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)		Čelić (Vražići, Palanka)		Široki brijeg i Čitluk (Kočerin, Blizanci, Slipčići)		Gradačac (Vučkovi, Lukavac, Srnice gornje)		UKUPNO	
Da	14	47%	25	83%	13	43%	20	67%	18	60%	19	63%	21	70%	16	53%	13	43%	28	93%	30	100%	17	57%	23	77%	11	37%	18	60%	286	64%
Vrlo vjerovatno	9	30%	3	10%	13	43%	4	13%	6	20%	9	30%	4	13%	8	27%	7	23%	0	0%	0	0%	5	17%	5	17%	15	50%	7	23%	95	21%
Nisam sigurna	7	23%	0	0%	4	13%	3	10%	4	13%	2	7%	4	13%	6	20%	9	30%	2	7%	0	0%	7	23%	2	7%	4	13%	4	13%	58	13%
Ne	0	0%	2	7%	0	0%	3	10%	2	7%	0	0%	1	3%	0	0%	1	3%	0	0%	0	0%	1	3%	0	0%	0	0%	1	3%	11	2%
UKUPNO	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	30	100%	450	100%		

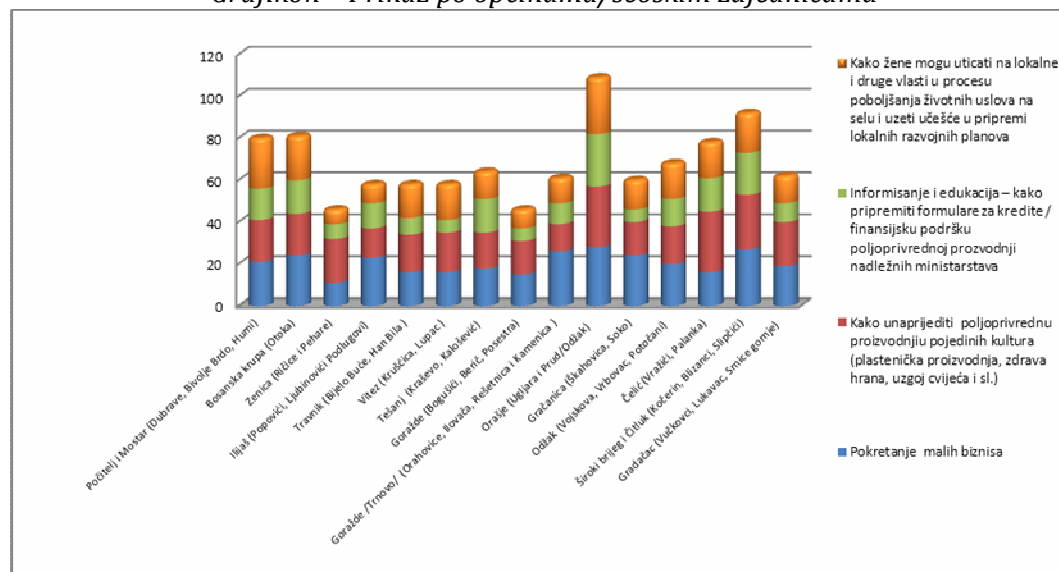
Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

20. Spremnost za učešće u organizovanoj edukaciji usmjerenoj na ekonomsko osnaživanje

	Počitelj i Mostar (Dubrave, Bivolje Brdo, Humi)		Bosanska krupa (Otoka)		Zenica (Ričice i Pehare)		Ilijaš (Popovići, Ljubinovići Podlugovi)		Travnik (Bijelo Buče, Han Bila)		Vitez (Krušćica, Lupac)		Tešanj (Kraševo, Kalošević)		Goražde (Bogušići, Berič, Posestra)		Goražde /Trnovo/ (Orahovice, Ilovača, Rešetnica i Kamenica)		Orašje (Ugljara i Prud/Odžak)		Gračanica (Škahovica, Soko)		Odžak (Vojskova, Vrbovac, Potočani)		Čelić (Vražići, Palanka)		Široki brijeg i Čitluk (Kočerini, Blizanci, Slipčići)		Gradačac (Vučkovci, Lukavac, Srnice gornje)		UKUPNO	
Pokretanje malih biznisa	21	26%	24	30%	11	24%	23	40%	16	28%	16	28%	18	28%	15	33%	26	43%	28	26%	24	40%	20	29%	16	21%	27	29%	19	31%	304	30%
Kako unaprijediti poljoprivrednu proizvodnju pojedinih kultura (plastičnika proizvodnja, zdrava hrana, uzgoj cvijeća i sl.)	20	25%	20	25%	21	46%	14	24%	18	31%	19	33%	17	27%	16	35%	13	21%	29	27%	16	27%	18	26%	29	37%	26	28%	21	34%	297	29%
Informisanje i edukacija – kako pripremiti formulare za kredite / finansijsku podršku poljoprivrednoj proizvodnji nadležnih ministarstava	15	19%	16	20%	7	15%	12	21%	8	14%	6	10%	16	25%	6	13%	10	16%	25	23%	6	10%	13	19%	16	21%	20	22%	9	15%	185	18%
Kako žene mogu uticati na lokalne i druge vlasti u procesu poboljšanja životnih uslova na selu i uzeti učešće u pripremi lokalnih razvojnih planova	24	30%	21	26%	7	15%	9	16%	16	28%	17	29%	13	20%	9	20%	12	20%	27	25%	14	23%	17	25%	17	22%	19	21%	13	21%	235	23%
UKUPNO	80	100%	81	100%	46	100%	58	100%	58	100%	58	100%	64	100%	46	100%	61	100%	109	100%	60	100%	68	100%	78	100%	92	100%	62	100%	1021	100%

Grafikon – Prikaz po općinama/seoskim zajednicama

DODATAK 3. ANKETNI UPITNIK

U okviru projekta „Socio -ekonomsko jačanje položaja seoske žene kroz aktivno učešće u lokalnim razvojnim planovima“, Udruženje Vesta iz Tuzle provodi pregled o stanju, položaju i potrebama žena na selu u izabranim seoskim sredinama na području 15 općina Federacije Bosne i Hercegovine.

LJUBAZNO VAS MOLIMO DA SVOJIM UČEŠĆEM U POPUNJAVANJU OVOG UPITNIKA, KOJE JE ANONIMNO, DATE SVOJ DOPRINOS POBOLJŠANJU POLOŽAJA ŽENE I RAZVOJU SELA.

Molimo zaokružite jedan od ponuđenih odgovora, osim ako u pitanju nije traženo drugačije. Hvala!

1. Starosna dob ispitanice

- 18-30 godina
- 30-45 godina
- 45-60 godina
- Više od 60 godina

2. Nivo obrazovanja ispitanice

- Bez obrazovanja
- Osnovna škola
- Srednja škola
- Završen fakultet

3. Mislite li da je uloga žene na selu dovoljno vrednovana/cijenjena

- Da
- Samo djelimično
- Ne

4. Kako ocjenjujete pristup koji žena na selu ima prema zdravstvenim institucijama, obrazovnim institucijama, centrima za socijalni rad, bankama/mikrokreditnim organizacijama, lokalnim tržnicama i sl.

- Odličan
- Dobar
- Otežan
- Loš

5. Šta Vam od infrastrukture predstavlja najveći problem (zaokružite najviše dva ponuđena odgovora za koja smatrate da su najveći problem, vama kao ženi, npr. *Činjenica da recimo ne vozite auto i da su autobuske linije loše može značiti da vam prevoz i putne komunikacije predstavljaju problem*).

- Snadbjevanje strujom
- Snadbjevanje vodom
- Telefonske veze/internet
- Prevoz i putna komunikacija
- Kanalizacija i odlaganje otpada

6. Imate li svoje predstavnice u mjesnim zajednicama i da li smatrate da je njihovo učešće dovoljno za predstavljanje vaših stavova i potreba

- Da, u potpunosti
- Da, prilično dobro
- Vrlo je ograničeno
- Ne, nemamo

7. Da li žene u vašoj zajednici učestvuju u razvoju privrednih i poljoprivrednih planova i politika razvoja

- Da i naše mišljenje i preporuke se uvažavaju
- Vrlo rijetko
- Ne uopšte

8. Postoje li po Vašim saznanjima posebni programi podrške koji su usmjereni prema ženama u vašoj zajednici

- Da
- Da, ali su vrlo rijetki
- Ne
- Ne znam

9. Mislite li da žena u odnosu na doprinos koji ima u vođenju domaćinstva i učešću u zajedničkim poljoprivrednim poslovima sa muškarcem ima i odgovarajući i zadovoljavajući ekonomski položaj.

- Da
- Djelomično odgovarajući
- Ne
- Ne znam

10. Smatrate li da bi programi ekonomske podrške ženama u pokretanju malih biznisa (kroz proizvodnju zdrave hrane, ljekovitog bilja, seoski turizam, uzgoj cvijeća, plasteničku proizvodnja, frizerske usluge, domaću radinost i sl.) mogli doprinijeti boljem ekonomskom položaju žene na selu:

- Da, u velikoj mjeri
- Da, u određenoj mjeri
- Vrlo ograničeno
- Ne
- Ne znam

11. Kako biste procijenili kvalitet života za žene na selu

- Odličan
- Vrlo dobar
- Dobar
- Na granici lošeg
- Loš

12. Da ste u prilici da birate između života na selu i u gradu šta biste izabrali

- Grad
- Selo
- Nisam sigurna

13. Ko donosi važne odluke u Vašem domaćinstvu:

- Suprug
- Ja
- Zajedno
- Drugi član porodice (svekar npr.)

14. Smatrate li da žene na selu imaju dovoljno znanja u oblasti brige i zaštite svoga zdravlja, posebno kad je u pitanju reproduktivno zdravlje, planiranje porodice i upotreba kontracepcije

- Da
- Ne
- Ne znam

15. Smatrate li da žena na selu treba dodatne informacije i organizovanu edukaciju u oblasti reproduktivnog zdravlja i planiranja porodice

- Da
- Smatram da iako postoji zadovoljavajuće znanje, dodatna edukacija je uvijek dobra
- Ne

16. Mislite li da je nasilje nad ženama prisutno i u vašoj zajednici

- Da
- Da, ali manje nego ranije
- Vrlo rijetko
- Ne

17. Smatrate li da treba govoriti o ovom problemu ili je bolje ćutati

- Da, treba govoriti o ovom problemu i tražiti načine za podršku ženama žrtvama nasilja
- Bolje je ćutati i nadati se da će porodica to sama riješiti
- Ne znam

18. Da li postoje oblici udruživanja, kao što su zadruge, udruženja poljoprivrednih proizvođača, nevladine organizacije ili neki drugi oblici udruživanja, za žene u vašoj lokalnoj zajednici?

- Da
- Nisam sigurna
- Ne

19. Da li biste se uključili u rad udruženja žena, formiranje solidarnih grupa ili sličnih oblika organizovanja u cilju boljeg predstavljanja interesa i potreba žena

- Da
- Vrlo vjerovatno
- Nisam sigurna
- Ne

20. Ako biste bili pozvani, da li biste se uključili u edukaciju koja je važna za ostvarenje ekonomskih prava žene i poboljšanja položaja žene na selu (Ako bi, molimo da zaokružite jedan, dva, tri ili sva četiri ponuđena odgovora).

- Pokretanje malih biznisa
- Kako unaprijediti poljoprivrednu proizvodnju pojedinih kultura (plastenička proizvodnja, zdrava hrana, uzgoj cvijeća i sl.)
- Informisanje i edukacija – kako pripremiti formulare za kredite / finansijsku podršku poljoprivrednoj proizvodnji nadležnih ministarstava
- Kako žene mogu uticati na lokalne i druge vlasti u procesu poboljšanja životnih uslova na selu i uzeti učešće u pripremi lokalnih razvojnih planova

H V A L A !

DODATAK 4. PREGLED STAVOVA PREDSTAVNICA ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA (OCD) I STRUČNJAKINJA U OBLASTI POLJOPRIVREDE I RURALNOG RAZVOJA

U procesu pripreme istraživanja predstavnice organizacija civilnog društva i nezavisne stručnjakinje u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja koje su uzele učešće u VESTA edukaciji za edukatore, koja je obuhvatila i radionice procjene stanja i položaja seoske žene, su iznijele svoje stavove i dale svoje preporuke za unapređenje njenog statusa.

U nastavku predstavljamo sažetak rezultata SWOT analize i preporuka učesnica radionice:

SWOT ANALIZA

<p>SNAGE/PREDNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Znanja i vještine u procesu proizvodnje hrane • Vještine kućne radinosti • Spremnost i sposobnost za dodatna zalaganja i rad • Obrazovane mlađe djevojke i žene koje mogu predstavljati interese i zagovarati za potrebe seoskih žena • Bogato kulturno naslijeđe • Privatni zemljišni i drugi resursi za razvoj poljoprivrede i drugih djelatnosti • Eko zdrava sredina 	<p>MOGUĆNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Brojni zakoni i konvencije na koje se obavezala naša zemlja • Mogućnost razvoja poduzetničkih projekata/malih biznisa na selu • Učešće u projektima koje realizuje međunarodne organizacije u BiH • Saradnja sa nevladinim organizacija i udruženjima • Aktivno djelovanje žena u politici • Mogućnost proizvodnje biološki zdrave hrane
<p>SLABOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tradicionalno prisutni stavovi da ne treba ništa mijenjati • Žena vrlo rijetko u posjedu imovine • Nedovoljan interes i samih žena da se uključe aktivnije u društvene i ekonomske tokove • Prevelik obim poslova koje obavlja seoska žena ne ostavljaju mnogo prostora za društveno angažovane aktivnosti • Neorganizovano djelovanje žena • Nedovoljan interes žena u procesu informisanja i ostvarivanja njihovih prava 	<p>OPASNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljan interes vlasti da osiguraju program podrške jačanju položaja seoske žene • Mali broj žena u upravljačkim tijelima • Stereotipi i tradicionalne prihvatljive vrijednosti još uvijek ograničavaju značajniju ulogu seoske žene u društvenom, političkom i ekonomskom životu • Migracije • Nedovoljan interes žena u spoznaji i ostvarivanju prava • Nepovoljna zakonska regulativa vezana za poticaj ruralnom razvoju

STRATEŠKE AKCIJE – koje preporučuju OCD kao doprinos poboljšanju položaja seoske žene

- Pojednostaviti i osigurati dostupnost informacija koje su od interesa za seosku ženu.
- Inicirati veće učešće u procesu kako formalnog tako i neformalnog obrazovanja.
- Jačati kapacitete, znanja i vještine u primjeni novih tehnologija i tržišnog pristupa poljoprivrednoj proizvodnji, prodaji usluga i plasmanu proizvoda iz ponude seoske žene
- Promovirati i podržati organizovano djelovanje žena kroz različite oblike udruživanja i zajedničkog djelovanja.
- Osigurati tehničku podršku u izradi projekta koji adresiraju konkretne probleme seoske žene i podržati njihovu realizaciju.
- Razmjena iskustava i dobrih praksi iz zemlje i svijeta kroz projekte umrežavanja.
- Formiranje zadruga i drugih oblika organizovanja koji će uključiti veći broj žena i podržati njihove ekonomski orijentirane poduzetničke aktivnosti.
- Kroz projekte podizanja svijesti inicirati veće učešće seoskih žena u društvenim i političkim strukturama uključujući i MZ.

PREPORUKE VLADINIM STUKTURAMA NA LOKLANOM I DRUGIM NIVOIMA U PRAVCU POBOLJŠANJA POLOŽAJA SEOSKE ŽENE

- Poboljšati zakonsku regulativu u oblasti ruralnog razvoja sa posebnim fokusom na ciljeve UNCEDEW Konvencije u članu 14. koji je usmjeren na seosku ženu.
- Osigurati mehanizme podrške primjeni pozitivnih zakonskih propisa u dijelu rodne jednakosti na lokalnom nivou
- Razviti mehanizme uključenja komisija za ravnopravnost spolova u provedbe mjera podrške seoskim ženama na lokalnom nivou i mehanizme ispitivanja njihovih potreba.
- U lokalne razvojne planove uključiti projekte usmjerene na poboljšanje položaja seoske žene i predvidjeti sredstava u budžetima za podršku realizaciji predviđenih aktivnosti.
- Poticajni programi vlade za podršku jačanju socio-ekonomskog položaja seoske žene i oživljavanje sela.
- Približiti usluge institucija zdravstvene, socijalne zaštite i druge usluge podrške ženama na selu.

DODATAK 5. FOTOGRAFIJE SA RADIONICA I PROCESA ANKETIRANJA UČESNICA

Fotografije sa radionice/ edukacija za edukatore/ice i voditeljice radionica sa seoskim ženama

UDRUŽENJE VESTA

Poslovni centar Korzo, III sprat

Ul. Đ. Mihajlovića 4,

Tuzla 75000

Tel: ++387 35 36 36 91

E-mail: vesta@bih.net.ba

Web: [http:// www.vesta.ba](http://www.vesta.ba)